

4
2233.
39
1663
296

Q. D. B. V.
DISSERTATIO
DE
MOHATRA
CONTRACTU,

Quam
Sub PRÆSIDIO
CASPARIS ZIEGLERI,
J. U. D. Confiliarii Electoralis Saxonici
& Facultatis Juridicæ Ordinarii,

Præceptoris sui ac Promotoris ætatem de-
venerandi,

Publica disquisitioni subjicit

HENRICUS GREGORII,
Izehoa Holfatus,

In Auditorio Jctorum, Horis consuetis;

Ad diem 18. Novemb.

WITTEBERGÆ,
Literis MATTHÆI HENCKELII,
ANNO 1663.

Cum DEO feliciter!

I.

Vetus est, & in omni Scholâ multum frequen-
tata, maximè tamen & contortis sæpe diffi-
cultatibus intricata est controversia, quous-
que in Republica Usuras tolerare conveniat.
Et vero nec ad hanc quidem ut transeant, in-
duci omnes possunt, cum præjudicialem sibi eam disquisi-
tionem, utrum omnino ferri aut tolerari debeant usuræ, in-
tegram relinqui, seque de substantia ipsâ audiri prius oportere, quam de qualitate disputetur, acriter contendant nonnulli. Quorum equidem ut hic habeatur ratio, & ut feliciores deinceps faciamus progressus, ipsæ monet causæ, quam agimus, conditio.

II. Quanquam verò Justitia non nisi una sit, jura tamen quæ eam profitentur, aut id saltem affectant, non uniformiter semper se habent, nec habere propter gentis indolem possunt. Et propterea contingit sæpe, ut hoc jure constituto licitum fuerit, alio planè sit illicitum & prohibitum, præsertim in iis rebus, quæ ex mero Legislatoris arbitrio & beneplacito pendent. In cæteris enim, quæ ex naturali ratione dijudicantur, si diversum quid contineant leges, non tam jus dari per eas, quam impunitatem præstari, certum est. Quia igitur non in Civili tantum, sed Canonico etiam, sed & Divino insuper & naturali Jure exercitatus esse de-

A 2

bet

bet Juris studiosus, quamprimum de licito & illicito aliqua movetur controversia, recurrendum ei erit, ad sua ista principia, & ex iis ferendum judicium. Istud ergo, ut à nobis quoque præstetur, quando de Usuris quæstio est, etiam sumus solliciti.

III. Juri Naturali repugnare usuras, post alios contendit Bachovius in *Treutl. Vol. 2. disp. 3. th. 1. lit B.* argumentis tamen meo judicio non prorsus invincibilibus. *Primum* enim id offendit, quod non nisi in thesi quæstionem hanc agitari velit, cum tamen plurima alias inveniantur, quæ indifferentia cum sint, bonitatem & malitiam ex applicatione demum imbibunt, de quibus proinde, utrum bona an mala sint, disputare in thesi frivolum erit & frustraneum. *Deinde* Jus Naturæ propriè acceptum consistere ait Bachovius in decretis puræ & simplicis rationis, neque ad illud Jura commerciorum aut Contractuum pertinere. Prius illud suo loco nunc relinquo; sed posterius ideo non satis placet, quia Decreta puræ & simplicis rationis non consistunt & permanent in ideâ, sed præcipuus eorum usus in applicatione consistit. Ista autem applicatio fieri potest tam ad ea, quæ Jure Gentium introducta, quam quæ Jure Civili inventa fuerunt, ut adeo nihil obstet, quo minus ex Jure Naturæ dirigantur commercia, utcunque ea Jure Gentium cœpisse dicamus. *Tertiò* neque istud satis expeditum est, quod Bachovius rationi naturali etiam generalibus pro æquitate acceptæ Usuras ideo convenire negat, quia æquitate nihil sit simplicius, in usuris tamen multum artificii, imo avaritia & cupiditas hominum interveniat. Postquam enim Bachovio propositum fuit, controversiam hanc in thesi decidere, male intexuntur ea, quæ actiones hominum qualificant. Sed neque repugnant artificia Jure Naturali, & quod arte fit, Legibus naturalibus propterea non eximitur

mitur. Avaritiam autem & cupiditatem hominum, quam
causatur Bachovius, extraneum quid esse, & usurarum
substantiam non ingredi, nemo non videt. Et vereor ego,
ne hac ratione Bachovius omnes in universum contractus
naturali rationi minus convenire faciat, quippe quos plu-
rima quandoque afficit cupiditas & habendi libido. Sed
& avaritia illa & improbitas refrenari potest Lege publica.

IV. Equidem propter solam carentiam rei mutuatae
nulla videtur justè peti posse usura. Quia enim Mutuum
citra traditionem, & hinc natam carentiam perfici nequit,
restitutio autem rei eodem illicò momento ut fiat, quo facta
est traditio, natura Mutui non admittit, non poterit aliter
celebratum videri mutuum, nisi ut tantundem sine acces-
sione post aliquod tempus restituatur. Et assentiri proinde
nequeo Hugoni Grotio, qui *lib. 2. de Jur. Bell. & Pac. c. 12. n.*
20. indistinctè asserit, jus illud non nisi post tempus certum
reddendi pecuniam aut vinum esse aliquid aestimabile, &
tale scilicet, propter quod exigì possint usurae. Nisi enim
longius aliquod tempus intelligatur, ipsa natura mutui hoc
requirit, ut inter dationem & restitutionem aliquod tem-
pus, nec exiguum id quidem intercedat. Non enim alie-
nantur nummi, qui sic dantur, ut statim recipiantur *l. 55. ff.*
de solut. Anton. Fab. Cod. l. 4. tit. 24. def. 27. Menoch. de arb.
Jud. quest. l. 2. cas. 22. Andr. Fachin. l. 2. contr. 51.

V. Quod si verò Creditori interim dum res penes de-
bitorem est, aliqua se exhibeat opportunitas augendi rem
suam familiarem, & debitor interpellatus in restituendo
faciat moram, atque hinc Creditori speratum commodum
intervertatur, dubium non est, posse cæteris partibus, à de-
bitore tantum exigì, quantum lucro cessanti respondere
ex æquo & bono visum fuerit. Tum enim carentia pecu-
niae non amplius sola est, & nuda, sed conjuncta cum eo
quod Creditoris interest. Ubi tamen observant Morali-

Itæ, ratione lucri cessantis non aliter licere aliquid supra sortem exigere, nisi adfuerit potentia proxima lucrificandi. Hanc enim, non potentiam remotam esse precio æstimabilem. Philipp. à S. Trinit. *in 2. 2. tract. 2. disp. 8. qu. 78.* Et hic unus est casus, quo usuras à debitore petere rationi naturali non repugnat.

VI. Alius est, quando in manifesto damno constitutus est Creditor. Fingamus, pecunia mutuo datâ opus habere Creditorem ad reficiendas ædes ruinosas; ejus autem restitutionem quod opportuno tempore consequi nequiverit à Debitore, ædes interim collapsas. Nunquam ego hic dixerò, repugnare rationi naturali, ut quid à Debitore exigatur, ultra id, quod mutuo accepit. Ut enim ego in damno verfer, & tu ex re mea, per quam damnum avertere potuisssem, lucrum sentias, nulla ratio jubet. Quin potius naturalis æquitas dicitur, ut qui alteri dat efficacem causam damni, debeat ei compensationem.

VII. Sed de his duobus casibus nulla forte lis agitur, cum præsertim id, quod ita debetur, nomine $\tau\delta$ interesse, si-ve ejus, quod interest, plerumque appellari soleat. Ita enim definitur id, quod interest, quod sit damnum & lucrum interversum ob adversarii moram vel factum, præstans, nobis jus agendi contra eundem, ad resarciendum id, quod hac ratione nobis abest. Interesse autem hoc multis modis distingui solet ab Usuris, de quibus Dn. Carpzovius *lib. 4. respons. 50.* Ut proinde id quod interest, si licitum fuerit, non propterea usura quoque licita dici queat. Et fateor quidem, ita plerumque determinari ista à se invicem debere, si præserim usuram non aliter spectes, quam ut lucrum ex præcedente conventionione debitum; Verum quia Doctores usuram quandoque generaliter definiunt, quod sit, quicquid forti accedat, & multa insuper de Usuris compensatoriis

fatoriis congerunt, & de Usuris ut interesse petitis sæpe verba faciunt, saltem in eorum gratiam ista adscribere operæ precium visum fuit.

VIII. Sed enim videamus, numquid casus dari aliquis possit, quo Usuræ licitè peti queant, extra respectum ejus, quod interest. Sanè si quis mutuum acceperit, & magnum inde fecerit lucrum, æquum & justum est, ut participem ejus lucri faciat Creditorem, à quo causam habet. Non facit ergo extra aut præter rationem naturalem Creditor, si in eventum lucri secuturi se quoque in partem admitti stipulatus fuerit, quanquam inter se dissentiant Moralistæ, uti videre licet ap. Francisc. Tolet. *in Instruct. Sacerdot. l. 5. c. 33. n. 2.* Et non ineptè disputat Carolus Molinæus *de Usur. n. 10.* quod Creditor mutando det causam propinquam & efficacem, h. e. ut vulgò dicunt, sine qua non, hujus lucri, ut adeo ipsum lucrum dare videatur. Nec injustè igitur aut iniquè partem lucri saltem in eventum lucri sibi stipulari posse. Ex quo infert porro, quia debitor ex mutuo cum hoc onere (factæ scil. promissionis de lucro communicando) majus compendium refert, quam si caruisset mutuo, mutuum etiam cum hoc onere in debitoris cedere commodum, & non in ejus incommodum.

IX. At inquis, hæc ratione Societas quædam contrahitur, cum alter pecuniam conferat, alter operas, ut inde in partes lucri veniat uterque *l. 1. C. pro soc.* talis vero societastantum abest, ut improbari queat, ut potius omnibus modis suadeatur etiam ab illis, qui usuras maximè insectantur, & reprehendunt. Chemnit. *in LL. Theol. tit. de paupert.* Ego verò per ejusmodi conventionem societatis perfici contractum non credam priùs, quam ex intentione Contrahentium, tum ipso quoque negotio, quod agitur, id apparuerit. Sanè si partes mutuum contrahere, animum indu-

induxerunt, utcunque verba externa alii quoque Contra-
ctui adaptari possint, prævalebit intentio *l. 7. §. 12. ff. de Pact.*
Gædd. de Contract. stipul. c. 1. n. 67. 68. Deinde pecunia ab
uno Socio integra & in solidum collata non fit communis,
Gail. 2. Obs. 24. n. 6. Et propterea si damnum in ea datum fue-
rit, non ad utrumque id spectat socium, nisi quatenus cir-
ca eam negociari amplius non licet, sed ad eum tantum,
qui contulit *l. 29. §. 1. ff. pro soc. Franzk. ad eum tit. n. 91. Petr.*
Sanz. Morquech. de bonor. divis l. 2. c. 3. n. 11. At in mutuo
hoc agitur, ut res mutuo data in Dominium transeat mu-
tuarii *l. 2. §. 2. ff. de R. C. pr. Inst. Q. M. R. C. O.* & per conse-
quens ad eum quoque omne pertinet periculum, quod in
re mutuo data quoquo modo contigerit, *§. 2. Inst. Q. M. R.*
C. O. Non igitur illico si quis pecuniam dederit, & partem
lucrisibi stipulatus fuerit, societatem iniisse censendus est,
nisi latè societatem pro quocunque duorum in re aliqua
concurso accipias.

X. Id tamen, quod de societate dictum est, novum vi-
detur argumentum præbere nostro de Usuris instituto. Si
enim mihi in partem lucris licet venire tum, quando fors &
pecunia mea manet, ut fieri in dicta societatis specie solet,
quidni liceat eo quoque casu, & meliore quidem jure quan-
do mea non manet, & in dominium transit alterius, quod
fit in mutuo. Scilicet plus videtur hac ratione conferri in
mutuarium quam in socium, & ab illo igitur potius, quam
ab hoc accessionis peti poterit retributio. Nec est, quod
excipias, rem suo quamque fructificare Domino, & hic igi-
tur ad mutuatarium, illic ad eum, qui pecuniam contulit,
fructus aut lucrum jure pertinere. Id enim (quanquam
argutiam meram vocet Carolus Molinæus *de Usur. n. 10.*)
ambabus concedere possum manibus, si regulariter rem
æstimemus, & si nihil aliud actum fuerit inter contrahen-
tes,

tes. At, quia unusquisque dum contrahit, legem conventioni dicere potest, si in contrahendo mutuo inter Creditorem, & debitorem convenit, quod illi pars de lucro cedere debeat, nihil videtur ab ratione naturali alienum convenisse. Add. Contr. Summenhart *de Contract. q. 23. §. ad tertiam diceretur.*

XI. Quia autem in eventum tantum lucri diximus, Creditorem sibi aliquid ultra sortem stipulari posse, consequens est, ut lucro nullo comparente tota ea evacuetur stipulatio. Est enim talis conventio similis ei, quâ quis sibi stipulatur fructus ex certo fundo nascituros, quippe quæ conditionem, si nascantur, implicat. Si igitur nihil natum fuerit, nihil debebitur, *l. 73. ff. de V. O.* Eodem modo, si nihil in lucro fuerit, nihil erit, quod Creditori dari poterit. Ut verò, si alias solvendo fuerit debitor, damnum quoque in ipsa sorte contingens ferat creditor, nulla ratio cogit. Quia enim arbitrio & dispositioni debitoris relinquitur pecunia aut res mutuo data, culpâ ejus sæpe fit, ut damnum sentiat. Culpæ autem alienæ pœnam ut luat creditor, Justitia commutativa non patitur.

XII. Quando jam de lucro communicando convenit, multis adhuc res implicatur difficultatibus, ut definiatur, quota pars lucri cuilibet cedere debeat. Ut enim dimidia semper creditori applicetur, asserere non ausim. Tanta enim quorundam hominum est industria, ut si tali alicui res committatur, longè felicius ea & majore cum fructu procedat, quàm si centum alii eandem susceperint. Sunt alii aliis diligentiores, majoremque rerum creditarum gerunt curam; feliciores alii circa res expediendas, ut quasi aliud agendo, maximas sibi comparent fortunas. Talia plura nisi probè attendantur, fieri facile potest, ut

B

iniquè

iniquè instituat^r divisio, & non ex proportione debità.
Quod si cum Mercatore res agitur, ea est negociationis
hodiernæ conditio, ut quid in ære habeat, quantumque
lucris aut damni ex mercimoniis sentiat, nemo facile edif-
ferat. Quin solent nonnulli de facultatibus suis amplius,
quam in his est, promittere, & volunt plerumque ditio-
res, quàm reverà sunt, videri. Quo casu, quia de lucro
percepto exigì à se rationes nolunt, fieri poterit, ut largi-
us promittant, quam facultates ferre queant. In his
igitur omnibus, ne id quod justum est, intervertatur, non
repugnat rationi naturali, si certum aliquid ab initio sti-
puletur creditor, quod lucris subeat partem, rigidè aliàs
& ad pulvisculum computandi; satiusque tùm erit, lu-
crum ab initio quasi taxatum habere, quam tot irretiri
difficultatibus. Sed erit tamen tùm nihilominus inte-
grum debitori probare, lucrum perceptum tantum non
fuisse, ut summam promissam exæquet, audiendumque
eum existimo, sicubi remissionem petierit.

XIII. Hoc observato non omninò absurda aut
iniqua erit sententia Stephani Baunii Theologi Morali-
stæ, quam refert Ludovicus Montaltius *Epist. provincial* 8,
si tamen verbis, quam illic tribuere videtur, demas vir-
tutem; quanquam ut à Canonistis ea probetur, impe-
trari forte nequeat. Verba ejus ita se habent: *Is à quo
mutuo petitur pecunia, sic respondebit: Non est mihi pecunia,
quam mutuo dem; est tamen quam licitè à ratione collocem, ut ex
eà legitimè mihi redeat lucrum: quamobrem si pecuniam eà
conditione velis accipere, ut ex eà in commune negocieris, for-
tasse adduci possum, ut isto pacto dem: veruntamen, quia de
lucro faciendo difficile convenitur, si tu mihi certum aliquid as-
signari volueris facilius inter nos contrahemus, ac tibi statim
pecuniam numerabo. Istà vià, nisi fallor, plerique seculares,*
qui

qui fœnoris et justam in se indignationem DEI instigant, cum salute animæ suæ pulchrè, honestè, licitè pecuniam querere possunt. Inducit hîc, qui pecuniam habet, alterum, ut mutato genere contractus societatem potius ineat, quam mutuo accipiat. At quando inter socios agitur, ut certa quantitas ex causa lucri non quidem sub nomine quotæ, sed per nomina numeralia ad illum pertineat, qui pecuniam contulit, & residuum lucri ad illum spectet, qui operam præbet, non esse societatem contractam, sed contractum mutui & fœnoris, jam diu definita res est. Vid. Franciscus Card. Mantica *lib. 6. lucubrat. Vatican. tit. 7. n. 3.* Gomez. *tom. 2. resol. c. 5. n. 5.* ut adeo blandiri sibi de novo aliquo invento nequeat Baunius. Arbitror tamen etiam in causa mutui non omnino iniquam esse sententiam Baunii, suppositis scilicet iis, quæ ante dixi, & præcipue, quod conventio non nisi in eventum lucri percepti efficax esse debeat.

XIV. Si enim iniquum non est, in contractu Societatis quotam lucri sibi stipulari eo casu, quo lucrum percipietur, Mantica *d. l. n. 2.* Posito etiam, quod qui pecuniam contulit omni periculo pecuniæ per pactum eximatur. Didac. Covarruv. *lib. 3. var. resol. c. 2. n. 4.* nec iniquum erit sub eodem casu certam sibi in mutuo stipulari quotam, & porro, si lucri quantitatem significare nolit mutuatarius, quod Mercatoribus solenne est, iniquum non erit, certam sibi summam taxative stipulari. Nec enim plus sibi tribuere hîc potest socius, quippe, qui non minus quam mutuatarius pecuniam, ex quâ lucrum quærit, aliunde habet. Et quanquam multis modis inter se differant contractus societatis &

Mutui, lucrum tamen utrobique ex alienâ pecuniâ perceptum *ἀποτέλεσμα* est, iisdem æquitatis regulis succumbens, & ex eadem ratione naturali proveniens.

XV. Ita porrò qualis & quanta æquitas est capiendi partem fructuum ex fructibus, quos conductor sumit ex fundo meo: talis & tanta æquitas stat pro licentia capiendi partem fructus, quem mutuatarius capit ex pecuniâ meâ, conductor ex jumentis meis, ex operis manuum mearum &c. Hülseman b.m. *in breviar.* c. 12. n. 21. Balduin. *de cas. conse.* c. 3. cas. 4. n. 5. Nec est, quod toto cœlo contractum mutui à contractu conductionis differre objicias. Ex hoc enim disparitatem æquitatis nunquam inducēs. Quia videtur, quandoque naturali rationi convenientius, ut ex mutuo lucrum percipiatur à mutuante, quam ut ex conductione percipiatur ab locatore. Pone enim, ingens lucrum accessisse mutuatario ex pecuniâ mutuo datâ, conductorem verò nihil quicquam percepisse ex re locatâ, nec eam detritam aut deteriorem redditam, imò verò extra omnem usum à conductore hætenus detentam, annon æquum erit, mutuatarium potius ad lucrî partem communicandam, quam conductorem ad pensionem solvendam adigere, præsertim cum ille, quod sibi absit, causari omnino nihil, hîc autem bene multa quandoque possit.

XVI. Non moveor, quod pecunia & nummus in se res sterilis sit, & parere ex se queat omnino nihil. Est enim & domus aut ædificium res ex se sterilis, & tamen locari certâ mercede atque conducere potest. Et cur ergò magis propter usum ædificiî pecuniam mihi stipulari liceat, quam propter lucrum ex pecuniâ mutuat. emergens? Sanè usura propriè fructus non est. Fructus enim naturale nomen est, & significat id, quod naturâ provenit.

venit. Usura autem naturaliter ex pecuniâ vel mutuo non nascitur, sed ex nova obligatione. At ita nec merces ex conducto ædificio promissa in fructu haberi potest, cum non magis habile sit ædificium, ut nummum ex se pariat, quam ipse nummus. Et tamen propter usum ædificii, qui plerumque omni lucro caret, pecuniam petere licet, quidnî ergo licebit etiam non quidem propter usum pecuniæ, sed propter lucrum ex usu resultans? Sicut igitur vectura seu pensio ex domo vel nave locata non percipitur natura, sed jure, h. e. non ex corpore aliquo naturaliter, sed ex conventionione partium artificialiter, & hominis industria, sic & usura ex mutuo.

XVII. Si porro dixeris, in rebus locabilibus, quâ talibus usum rei habere alium valorem, quam habeat res ipsa, & ideo per locationem usum quidem rei in Conductorem, non tamen rem ipsam quoad dominium aut proprietatem transferri. At in mutuo usum pecuniæ non habere alium valorem, quam pecuniam ipsam, cum pecuniæ valor sit propter valorem usus, & totus ejus usus consistat in abusu atque consumptione, nec possit adeo ullus ejus usus esse sine amissione proprietatis, Conrad. Summenh. *de Cont. q. 22 concl. 2. rat. 6. §. 7.* respondeo, nihil adhuc esse, quod nos divertere queat. Ut enim jam nō disputem, utrū valor pecuniæ, & valor domini pecuniæ, & valor usus pecuniæ, identitate numerica conveniant, de quo multis disceptat ipse Summenhart *q. 23. §. ad sextam & c.* id unicum repono, nullibi adhuc à me assertum, usuras peti posse, propter pecuniæ usum, sed illam totam hæcten us fuisse disputationem, non repugnare rationi naturali, si quis mutuando pecuniam in casum lucri inde contingentis aliquam sibi partem, etiam certam certo numero definitam stipulatus fuerit. Sed & ipse pecuniæ usus non

consistit propriè in distractione vel in expensâ, sed ultimato in resultante inde usu rerum, quæ mediante illâ pecuniâ vel comparantur & acquiruntur, vel conservantur aliâs distrahendæ.

XIIX. Quod si jam penitus rem examines, totumque mutuatarii commodum, quo primùm ad mutuo sumendam pecuniam inducitur, quodque deinde, vel res suas conservando, vel novas comparando, reverâ percipit, quodque adeò rei suæ familiari consultius putet, ex alienis bonis magno eam compendio augere & conservare, quam longo labore & sudore minutatim aliquid lucrari, utique negari nequit, commodum istud esse rem æstimabilem. Ita enim etiam inter Mercatores observatur, ut propriè speratum commodum gratior sit præsens pecunia, quippe quæ sæpe facit, ut vilius vendatur res, quam ubi in aliquod tempus de precio habenda fuerit fides. (quanquam & hoc quoque casu usurarium contractum celebrari velint Canonistæ. Vid. Gars. Mastrill. *decis. 106. n. 13.*) Non igitur rationi naturali repugnat, pro commo isto aliquid ultra sortem expetere; quod ipsum tamen ut quotannis exigatur, aut etiam quantum id esse debeat, ratio naturalis præcisè non definit, sed id totum arbitrio boni viri relinquit. Addo & illud, obligationem plerumque constitui in diem, nec ante ejus lapsum Creditori fas esse restitutionem petere, & hâc ratione Jus non nisi post certum tempus reddendi fieri æstimabile, quod etiam Jus Civile sequitur *l. 12. ff. de V. S.* quidnî igitur liceat in compensationem ejus à debitore aliquid exigere. Sed & ipsum officium mutuandi remunerationem recipit, quod diffiteri nequeunt Moralistæ, Vid. Paul. Laymannus *Theol. Moral. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 4.* id verò ut in necessariam præstationem voluntate contrahen-

hentium convertatur, rationi naturali non repugnat, præsertim si obligatio non ad certum aliquod officii genus determinatè restringatur. Et hæctenus quidem de Jure Naturæ, quatenus ei vel non repugnet, vel conveniat, aliquid ultra sortem expetere, dixisse sufficiat.

XIX. De Jure Divino multa sæpè inter Doctores circa hanc materiam disquiruntur. Et certum est, famosum nimis esse usuræ nomen in Scripturis, & atrocibus verbis passim damnari, *Exod. XXII, 25. & 27. Levit. XXV, 35. 36. 37. 38. Deut. XXIII, 19. Psalm. XV, 5. Proverb. XXVIII, 8. Ezech. XVIII, 8. Nebem. V, 7.* Ex quo Carolum Molinæum, quod usuras certo modo licitas esse, contendat, malum hæc in re Theologum vocat Antonius Faber *Cod. lib. 4. tit. 24. def. 2. num. 5.* & eundem Sigismundus Scaccia ob hoc ipsum hæreseos notatum ex Navarro & Azorio, ejusque opus ad ignem damnatum refert, *tract. de Commerc. §. 1. qu. 1. n. 402.* ita factum deinceps, quia nomen Molinæi, ut hæretici Pontificiis exosum erat, ut Gasparis Caballini nomine deinceps veniret, Rittershus, *ad Novell. part. 3. c. 10.*

XX. Cæterum cum ad Theologos pertineat, & cathedram nostram transcendat Scripturæ Sacræ expositio, nolumus nos ea, quæ nostra non sunt, invadere. Ita tamen ab illis edocemur, dicta V. T. usuras prohibentia agere de officio mutui indigentibus gratis præstando, ita ut præter sortem cum ipsorum detrimento & oppressione nihil ab illis exigi debeat, Gerh, *loc. de magist. n. 140. f.* Prohibitæ enim omni Jure sunt illæ usuræ, quæ contra Christianam charitatem proximum mordent & arrodunt, quæq; à debitoribus illis qui vel prorsus sunt pauperes aut indigentes cum eorum afflictione, aut etiam à divitibus ultra modum legitimū exiguntur. Atq; de his pleraque Script.
dicta

di. & post Theologos accipiunt Jcti, Dominic. Arumæus
diss. ad pandect. 14. n. 15. Dn Carpzov. *part. 2. const. 30. def. 1.*
Christoph. ab Hagen *de usur. c. 3. n. 29.* Hermann. Lather.
de cens. lib. 3. c. 23. n. 76. Petr. Heig. *part. 2. qu. 1. n. 105. seq.* Dn.
Hahn. *obs. ad Wesenbec. tit. de Usur. n. 5.* Scopus enim Divi-
næ Legis est charitas, quam homo homini debet. Non
ergo videtur usura Lege divina illicita & interdicta, nisi
in quantum est contra charitatem. Carol. Molin. *de Usur.*
n. 10.

X XI. Jure Canonico prohibitas esse usuras, o-
stendit tot. tit. X. de Usur. Imò Jus Canonicum & ejus In-
terpretes adeò absolute usuras damnarunt, ut mentalem
quoque, quam vocant, profligaverint. Mentalem au-
tem usuram dicunt, quando quis mutuatur eo animo & in-
tentione, ut lucrum ex mutuo accipiat, citra conventio-
nem expressam vel tacitam cum mutuuario de tali lucro
percipiendo. Andr. Vallens. *in parat. X. de Usur. 2. n. 1.* Et talem
pro usurario haberi debere, decrevit Urbanus III. *in c. con-
sultuit 10. X. de Usur.* ubi tamen perperam id probat ex dicto
Salvatoris *Luc. VI, 35. Mutuum date nihil inde sperantes.* Ser-
monem enim ibi esse de mutuo elemosynario, ipsa con-
textus series ad oculum exhibet. Vid. Gerhard. *loc. de
Magistrat. n. 251.* Sed & ipsi Canonistæ, cum viderent, du-
ram esse & rigidam nimis sententiam Pontificis, ita eam
temperarunt, ut tùm demum mentalis intentio & spes
lucri aliquem faciat usurarium, quando est principalis &
primaria, non quando minus principaliter & in quan-
dam consequentiam lucrum speratur. Aug. Barbosa *in
d. c. consultuit. n. 6.* Henr. Canis. *de Usur. c. 1. n. 5.*

X XII. Quantacunque verò hîc Pontificium Jure
Canonico sit severitas, nulla tamen eos, quo minus emo-
lumentum ex annuis redditibus admitterent, cepit reli-
gio,

gio. Et sanè dubitare licet, annon in vicem usurarum
& in fraudem legis annui ejusmodi reditus primùm fue-
rint inventi. *Cum enim Pontifices* (verba sunt solidissimi
Jcti Franzkii ex lib. 1. resolut. 1. n. 56) horumque affecta ani-
ma adverterent, mutuum non saltem ex ratione Juris Civilis in se
esse gratuitum, sed & ita secundum legem divinam dari debere,
ut nihil inde speretur, usuram, quæ per stipulationem mutuo ad-
jectam, promissa sit, sive Zelo quodam præpostero, sive corticem
verborum sectando, illicitam putarunt. Et tamen cum auctis
postea opibus Clericorum pecunias otiosas vel steriles possidere,
vel etiam proximo gratis mutuas dare recusarent, de alio medio
cogitatum est, ut pecunie illa interveniente emtionis titulo ab il-
larum possessore, tanquam precium quoddam pro certâ pensione
annuatim præstandâ in perpetuum alienentur: quâ quidem ra-
tione putatum fuit Legi Divina satisfactum, dum ab invito fors
pecunie repeti non potest, secus quàm in mutuo, ubi recipiens pe-
cuniam præcisè ad restitutionem, & quidem suo etiam periculo
obligatus est l. incendium II. C. si cert. pet. & à vero mutuo re-
cessum esse, dum pensio illa non tanquam usura, sed merx quadam
vendita à recipiente pecuniam, qui venditoris partes sustinet,
percipiatur. Licet enim pensio illa in hoc cum usurâ convenire
videatur, quod pecunia non minus ac in usuris sit, immediatè
fructum pro ratâ sortis & temporis quasi pariat, & debitores
temporalis aris usu indigentes his redditibus utantur, quemadmo-
dum de Jure Civili solebant olim usum pecunie usuris redimere.
Quia tamen ab initio nulla oritur obligatio ad restitutionem sortis,
sicut in mutuo, ubi in Creditoris potestate est, nisi pecunia ad cer-
tum tempus credita sit, pro arbitrio totam sortem repetere, æ-
quum visum est, ut sicut creditor sortem perpetuò alienavit, ita
non saltem eidem propter carentiam hujusmodi sortis pensio sive
reditus certus valori summa ita alienata correspondens consti-
tuatur, sed & perpetuo conservetur, licet duplo vel triplo vel
am-

C

am-

*amplius sortem tractu temporis excedat, non minus ac si quis
fundum certo precio comparasset, fructus suos facit, licet paucis
annis premium solutum supergrediatur, &c.*

XXIII. Est enim verò, si ipsos inter se contractus
mutui, & emptionis reddituum consideres, multa magna-
que differentia. Mutuum namque re contrahitur;
emptio solo consensu. Mutuum unius causa contrahitur,
emptio venditio causa utriusque. In mutuo solus acci-
piens obligatur, in emptione venditione uterque. Mu-
tuum suâ naturâ est gratuitum; Talis non est Emptio
venditio. Mutuans habet potestatem repetendi sortem;
talem non habet emptor reddituum. Utrique ergò si in
mutuo usuræ damnantur, non idcirco etiam annuos re-
ditus damnari consentaneum est, cum præsertim emptor
eos non ex re alienâ, sed propriâ percipiat, quippe quam
sibi iusto precio comparavit. Et hætenus quidem opti-
mè se habet de annuis redivibus conventio. At si cha-
ritatem proximi respexeris, uti quidem in moralibus ea
imprimis attendi debet, fieri potest, ut non minus per an-
nuos redditus, quam per usuras facultates proximi atte-
nuentur, & ille per concessionem reddituum, quibus vita
trahi utcunque potuisset, æquè necessariis vitæ subsidiis
destituatur, quam per solutionem usurarum. Quid enim
interest, centum solvat quis quotannis usurarum nomi-
ne, an ut annuos redditus? utrobique centum decedunt
ex facultatibus debitoris, neque hîc minus, quam illic
gravatum se sentiet. Fac mihi trecenta quem habere
in bonis, centum inter ea accepisse mutuo cum promissio-
ne usurarum quincuncium, centum alia accepisse
precii loco, ut quinque reddituum nomine ex bonis suis
quotannis solveret, an mitius agi putemus cum eo, ubi
reditus, quam ubi usuras solvere cogitur? Dati & acce-
pti

pti utrobique eadem est quantitas. Neutrubi liberatur debitor solutione annuorum quinque, nisi accepta centum restituerit. Utrobique detracto ære alieno, non plus habebit in bonis, quam centum. Quid ergo est, quod annuis redditibus magis faveant Canonistæ, quam usuris?

XXIV. Dicis, præstat tamen adhuc contractum potius emptionis reddituum celebrare, quam usuras stipulari dato mutuo. Qui enim pro jure reddituum à se alienato pecuniam accepit, ad illam restituendam nequaquam obligatur, & constringitur, sed illam perpetuò acquirit, ipse verò emptorem ad precium recipiendum & rem restituendam cogere potest. At in mutuo Creditor quandocunque sortem repetere, & ad eam restituendam debitorem adigere potest. Agnosco hanc differentiam, & nisi hæc lex adderetur, aut inesset, fieret contractus de annuis redditibus usurarius, cum eo casu non tam emptioni, quam mutuo negotium responderet, & proinde accessio usurariam pravitatem contineret, uti post Sotum & Covarruviam fatetur Gail. 2. *Of. 7. Num. 14.* Petr. Costal. *ad l. 1. n. 19. ff. de Usur.* At video tamen, hanc differentiam esse tantum inter accepta utrobique à debitore, non inter data vicissim ab eo, de quibus tamen hîc sermo. Utrobique enim dum annua quinque in singula centena solvi oportet, nihil in istis sublevabitur debitor, ut maximè fors repeti in altero contractu nequeat, in altero pro lubitu possit. Et hoc tamen, si quinque annua in singula centena solvere quis teneatur, utrum id pugnet cum charitate, præcipua esse debet controversia, non attento, centena ista ex mutuo an ex venditione reddituum accepta fuerint. Quin profecto fieri potest, ut

quam mutui. Pone enim per quadraginta annos debitorē annua ista quinque non solvisse; Si ex mutuo centum debet, non plus debet nomine ejus quod interest, aut usurarum, quam alterum tantum sortis, hoc est centum, ex sententia eorum, qui ita Leges interpretantur. At si annuos reditus debet, ducenta ut solvat, cogi potest; forte adhuc utrinque salvā. Nec igitur plus æquitatis habet emptio redituum, quam stipulatio usurarum in mutuo.

XXV. Sed enim videntur Canonistæ usuras damnare odio ferè solius nominis, & si in causâ mutui excessivum quid sine ullo justo velamine recipiatur. Usuræ enim vitium in contractu mutui propriè, non aliis contractibus committi docent. Vid. Fern. Vasq. *lib. 6. controu. c. 60. v. 8.* Quod si in cæteris quoque contractibus pactum vel stipulatio de lucro aliquo, præter id, quod interest, accesserit, Juris interpretatione negotium id in mutuum degenerare, & fictione brevis manûs alium planè contractum celebratum censerit. H. Canis. *de Usur. c. 1. n. 14. & c. 3. n. 2.* Gars. Mastrill. *decis. regn. Sicil. 106. n. 2. seq.* Atque hinc duplex mutuum facere coacti sunt Canonistæ, verum & interpretativum, quod & palliatum dicunt & reductivum. P. Gregor. Tholosan. *l. 1. de Usur. c. 3. n. 1.* Lœl. Zech. *de Usur. c. 1. n. 3.* Sig. Scaccia *de Commercio. §. 1. q. 7. p. 1. n. 25.* Porro in contractu mutui prohibitas tantum volunt usuras lucratorias, non compensatorias, quod his damnum vel lucrum cessans compensetur. Compensatoriis autem istis usuris tantum & tam prolixum largiuntur ambitum, ut nullus ferè lucratorias se accipere usuras, ut confiteatur, necesse habeat, omnes, compensatorias se stipulatos esse, tuto asseverare possint. Ecce tibi exemplum. Paulus Laymannus *in Theol. Moral. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 9.* Statuit, probabile periculum damni, cui mutuator se exponit,

ponit, si homini non industrio & pluribus debitis obstri-
cto, mutuo det, æstimari, & idcirco interveniente pacto,
aliquid exigi posse, quia quivis prudens mallet decem
florenos v. gr. donare, quam centum tali homini crede-
re, aut mutuo dare, & esse hinc contractum innominatum
suapte naturam justum: Subjiciam me periculo in tui gra-
tiam, si dederis mihi decem florenos. Euge! quis por-
rò tam rudis inter usurarios erit, qui non aliquod causari
possit periculum? saltem in eo casu, ubi mutuatarius sibi
mutuum petit. Quod enim subjungit Laymannus,
probabile esse debere & non vano timore conceptum pe-
riculum, futile est, & nullius momenti. Timor enim
ille in concreto considerari debet, respectu habito ad
hoc, & nunc propter diversam hominum conditionem
& naturam, dum alius meticulosior, magis suspicax,
diffidentiam plenior alio, alius alio pecuniæ magis deditus
& in rem magis attentus existit. Et sicubi probationi-
bus res peragenda fuerit, difficile erit, & eum injuriam con-
junctum probare, minus industrium, rerum suarum fa-
tagentem, ære alieno obrutum esse mutuatarium. Quid
ergo hinc non causari poterit usurarius, patendi sibi hac
usuras velandi ratione?

XXVI. Cæterum si vera est descriptio Canonista-
rum, quod usura sit, quicquid forti accedit ex pacto vel
spe præcedenti, non potest excusari Laymannus, quod
eam probet negociationem, quæ civis majore anni parte
pecunias paratas habet, ut indigentibus civibus mutu-
um det, & facta post annum medium restitutione in sin-
gulos florenos auctarium aliquod recipiat. Ait quidem
Laymannus, auctarium istud non accipi ratione mutui,
sed ratione obligationis, oneris ac curæ, quam civis
ille in gratiam indigentium e. g. textorum in se suscipit,
ut toto ferme anno pecunias pro illis in promptu

habeat, quocunque tempore in domum suam adventantes intromittat, pecunias numeret, &c. & hanc obligationem precio æstimabilem esse; defendi quoque istam lucrandi rationem titulo societatis cum annexo pacto securationis, textores enim pecuniis à Titio acceptis negociari, materiam ad felas texendas opportuno tempore coëmere, & lucrum inde reportare, ejus aliquantulam partem deoscere sibi civem illum, & quæ sunt alia. Sed enim omnes istas rationes lucro ex mutuo percepto adaptabit Usurarius, nec aliam se negociationem profiteri, quam ipsam illam quam admittit Laymannus. Id vero nescio, an positis Canonistarum principiis admitti debeat, quod aliã in specie idem subjungit Laymannus: *Siquis, inquit, pecunias sub usura obligatione mutuas acceperit, quibus etiam deinceps in suum commodum usurus fuisset, posse eum cum mutuo petente pacisci: Dabo tibi mutuos mille aureos, privando me commodo, quod alioquin ex iis percipere volebam, ut in ejus compensationem tu tenearis pro me usuras Creditori meo solvere. Sin verò nullum aut exiguum commodum ex pecuniã mutuo acceptã capturum se putet, ideoque pœniteat, eum mutuo sub usuris accepisse, tunc nefas est talipacto alteri mutuarere, cum gravamen illud reverã non imponatur mutuario in compensationem lucri aut commodi cassantis, sed potius ratione mutui, quod usurarium esse constat.* Semper enim hîc obstat commune principium, quod omne mutuum sit gratuitum. Hoc enim ita ingeminant Canonistæ, ut satis usuras se conculcasse putent principio hoc supposito. Deinde, si Titius Sempronio cum pacto usurarum mutuo det, non excusatur à pravitate usurariã per hoc, quod ipse mutuum acceperit à Cajo, cum usurarum promissione. Quid enim hoc pertinebit ad Sempronium? aut quid deliquit Sempronius in facto Caji? Tertio, quid est, quod

quod tūc demum obligari possit Sempronius ad solven-
das usuras, si Titius commodum ex eâ pecuniâ se habitu-
rum speret; obligari non possit ille, si nullum hic aut exi-
guum commodum habiturum se putet? Quis enim sibi
non ingentia animo concipiet lucra, saltem ad id, ut usu-
ras licitè petere possit? Imo verò Charitas christiana
mutuatarii potius respicere jubet conditionem, ut injusta
planè sit usura, si Sempronius nullum planè ex pecuniâ
mutuo datâ perceperit commodum, ut maximè grande
se habiturum inde sibi persvaserit Titius. Sed hoc est
scilicet, quod ante dixi, Moralistas, cum quibus plerum-
que faciunt Canonistæ, non tam rem averfari, quam no-
men usuræ, nec sibi temperare posse, quin identidem
contractus ejusmodi revera usurarios admittant, & in-
eant.

XXVII. Videamus tandem Juris Civilis sancita,
quatenus ea cum usurariis faciant aut non faciant. Et
quidem placuit aliquando Romanis, fœnerari nullo mo-
do licere, vel ex eo capite, quod crebræ inde seditiones &
diffensiones in populo orirentur. *Sanè, inquit Tacitus,*
lib. 6. annal. Vetus urbi fœnebre malum & seditionum discordia-
rumque creberrima causa, eoque cobibebatur antiquis quoque
& minus corruptis moribus. Et Appianus Alexandrinus
l. 1. civil. Abhorruisse mihi quidem videntur veteres Romani fœ-
noris consuetudinem, quemadmodum & Græci, nec secus ac cau-
ponandi questum quendam existimavisse, gravem intolerabilem-
que pauperibus, & inimicitas ultro procreantem &c. Sed cum
propter commercia identidem repeteretur, & in vales-
ceret fœnerandi consuetudo, de coërcitione magis &
modi positione, quam omnimodâ abrogatione deinceps
cogitatum fuit. Nec tamen lege XII. tabb. alia quam
unciaria usura permessa legitur, sed quæ sequioribus tem-
poribus

poribus ita aucta est, ut ad centesimam usque excresce-
ret, etiam inter ipsos Christianos, uti patet ex *l. 1. & 2. C. Theodos. de usur.* Continet autem centesima duodecim
usuras unciarias, eaque legitimæ usuræ nomine dein-
ceps veniebat, quam etiam in pandectis sæpissimè legiti-
mæ nomine indigitasse prudentes, haud frustra opina-
tur Franciscus Balduinus in *Justinian. pag. 61.* Tandem
Justinianus Imperator observato certo debitorum & cre-
ditorum discrimine, nec non aliis consideratis circum-
stantiis, modum usuris posuit in *l. 26. C. de Usur. & quibus-
dam novellis*, ut frustra quis dubitet, num Jure Justiniano
licitæ fuerint usuræ.

XXVIII. Id tamen dubium adhuc est, num per-
miserit tantum Justinianus usuras, an etiam approbave-
rit? Multum enim inter se ista differre, ostendi *exercit. 3. de Jurib. Majest. n. 43. 44. 45.* Sunt, qui neutrum asserere,
sed imò prohibitas eas à Justiniano contendere velint, hoc
argumento, quod Justinianus professus fuerit catholi-
cam fidem, & se admittere ac probare quatuor Concilia
universalia, *l. 8. §. suscipimus C. de S. S. Trin.* ex quibus Ni-
cenum usuras prohibuerit, *c. quoniam 3. dist. 47.* At enim
cum argumentum à tacito non procedat, quando con-
trarium est expressum, quod tacito prævalet, & ut ante
dixi, Justinianus disertè modum usuris posuerit, nec ulli-
bi expresse eas prohibuerit, argumentum hoc non facile
inveniet assensum. Vid. *H. Zoës. comment. in Digest. tit. de Usur. n. 9.* *H. Canis. de Usur. c. 1. n. 31.* Alii igitur, quos se-
quitur ipse Zoësius *d. l. n. 10.* malunt, Justinianum non
approbasse usuras, sed tantum tolerasse, majoris mali e-
vitandi causâ, & in egentium subsidium. Quibus equi-
dem assisterem & ego, nisi me moveret illud, quod cum
Justinianus Viris illustribus trientem usuram stipulari aut
exige-

exigere concesserit *d. l. 26. C. de Usur.* fiscum tamen suum
tam illustrem esse non iudicavit, quia ei usuram semissimam
permitteret. *l. ult. C. de fiscal. usur.* At si usuras prorsus im-
probasset Imperator, nec sibi quidem aut fisco suo indul-
gere tale quid debuisset, tantum abest, ut graviores ei
concedere potuisset. Facere recte cives suos Princeps
optimus faciendo docet, cumque sit imperio maximus,
exemplo major est, ait de Augusto Paterculus. Et quam
verò hinc causam subesse credamus, quod fisco usuras per-
mittere necesse habuerit Justinianus, cuius tamen ipse &
arbiter est & moderator, quique, nisi ipse nolit Impera-
tor, legibus coerceri poterit, quam facillimè? Ipse sibi
dum Lex est Princeps, quid opus est, ut permittat sibi?
Permissio enim tum ferè locum habet, quando actus,
quem permittimus, non est in nostra potestate, nec im-
pediri facile potest. Dixerim ergò non permissas tan-
tum, sed approbatas etiam Jure Justiniano fuisse usuras,
ut tamen intra modum constitutum continerentur. Et
hactenus scilicet in genere de usuris, quatenus licitæ sint, di-
ximus, quæ quidem prolixius hic exponere necesse fuit,
ut feliciores in sequentibus facere possimus progressus,
& de toto hoc negotio acuratiùs disquiri queat.

XXIX. Propius nunc ipsum contractum, qui
MOHATRA dicitur, videbimus, & quantum illi secun-
dum regulas Juris & Justitiæ tribui debeat, breviter dispi-
ciemus. Est autem MOHATRA, vocabulum Hispani-
cum, quod idiomate Italico ita explicat Laurentius Fran-
ciosini in *Vocabulario*: *è la Comprafinta, che si fa vendendo il
mercante più caro del dovere, e tenendo subornato un' altro, che
ricompri Pistessa cosa più à buon mercato, che noi diciamo com-
munemente scrocchio, i. e. est emptio simulata, quando
mercator vendit merces carius justo, & suborna-
tum habet alium, qui eandem rem reemit vilis, quæ*

D

nos

nos communiter dicimus Scrocchio. SCROCCHIO
autem vocabulum idem ille ita explicat, quod sit; *colui
che compra una cosa conficurtà, e la vende poi à danar contanti,
e per manco di quello, che gli costò, i.e. qui emit rem pecuniâ
creditâ, & vendit postea eam pecuniâ paratâ, vilius qui-
dem, quam sibi constitit. Sunt & aliæ ejus appellatio-
nes, quas congeffit Sigismundus Scaccia de commerc. §. 1. q.
1. n. 566. Vocari enim dicit ejusmodi commercia commu-
niter *stocchi* (ex quo fortasse nostrum *stechen* inter merca-
tores usitatum) seu *stoccoli*, *baroccoli*, *rempiccoli*, *ritrangolie
civanze*, quæ singula vocabula inter Italos plerumque de-
signant usuram, & lucri genus illicitum. Ita enim Franc
Sacchetti in vocab. della Crusca sub verb. BAROCOLO:
*ed hanno battezzato l'usura in diversi nomi, come dono di tempo,
merito, interesse, cambio, civanza, barocolo, ritrangolo, e molti
altri nomi.* Barbara autem esse quædam hæc vocabula
notat Scaccia d. l. quemadmodum & nos usurarios in
vernaculâ deformibus vocabulis *Ripper & Wipper* di-
cere solemus. Et ex his intelligi potest, Mohatram esse
contractum realem, quo aliquis rem carius emit pecuniâ
creditâ, & eandem eidem mox vilius revendit pecuniâ
numeratâ, ut quam mutuo habere non potuit, pecuniam
sub his involucris accipiat.*

XXX. Vulgò ita describitur: Mohatra tum di-
citur, cum ille, cui viginti Philippici opus sunt, pannos de
mercatore emit precio triginta Philippicorum post an-
num solvendo: mox eidem numeratâ pecuniâ viginti
Philippicis revendit. Sive, ut explicat Antonius de Esco-
bar in Theol. moral. Contractus, vulgariter Mohatra, est,
quando quis egens pecuniâ, emit pecuniâ creditâ à mer-
catore merces summo precio, & statim ei pecuniâ nume-
ratâ precio infimo revendit. Ponamus igitur, Titium
opus

opus habere centum aureis, cumque invenire neminem
posset, à quo mutuo eos accipere liceret, quod carere eâ
pecuniâ sine lucro ex facultatibus suis nemo vellet, adire
Cajum Mercatorem, invenire apud eum pannos venum
prostantes, liceri, & quod paratâ pecuniâ solvere preci-
um non posset, fides sibi ut habeatur, petere, Mercato-
rem verò propter solutionis dilationem pannos centum
aureis valentes, precio centum viginti vendere, additô
pactô, ut post anni effluxum solutio præstetur. Titium
absolutô hoc contractu pannos jam emptos stante pede
eidem Mercatori Cajorevendere, viliori tamen precio,
centum sc. aureis, sed ita, ut illicò & sine dilatione centum
isti aurei adnumerentur. Quis verò hîc diceret pecuni-
am creditam esse sub usuris? quis hîc ultra sortem lu-
crum aliquod aut sperari aut intendi crederet? Utrobi-
que emptio & venditio celebratur, nullibi mutuum, quod
per usuras deturparetur, nullibi contractus illicitus. E-
legans sane inventum & centum boum mactatione
dignum. Videamus ejus Patronos & defensores.

XXXI. De origine quidem & natalibus talis mo-
di contrahendi nihil constat. Credibile tamen est, ortum
fuisse primum inter negociandum, non tamen statim
cum ejusmodi complexa intentione lucrum captandi &
nummos conficiendi; aut verò, quod verius videtur,
excogitatum eum vel ab usurario aliquo eum in finem,
ut usuras à se quæsitâs qualicunque velamento sustine-
ret, vel ab ingenioso aliquo Moralista sive Casuista, qui
dum casus sibi fingeret, quibus conscientiam instruere
posset, hunc quoque commentus est, ut haberet sc. quæ
industriam suam pecuniosæ negotiationi satis idoneam
ostentaret. Postquam autem semel in Casuistarum of-
ficinam commercii hoc genus pervenit, nemo hodie est,

qui non ejus faciat mentionem, & vel addat aliquid, vel detrahat, ut visum fuerit vel suo vel aliorum ingenio magis congruum. Et ne nescias, cum quibus nobis nunc res sit, ante omnia nosse debes, Jesuitas sibi ferè solis hodiè sumpsisse & vindicasse doctrinam morum, certè videri sibi cæteris omnibus in eo genere sagaciores. At illi, quales sint, optimè describit Thomas Lansius, *orat. contr. Hispan. pag. 467. seqq.* Id unum memorare nunc libet, quod de ejectione eorum in plerisque terrarum provinciis plurima passim promulgata fuerint edicta. Vid. Johann. Hornbeck. *disp. ad bullam Innocentii X. p. 198.* Et quid ergo boni à perditissimo hoc hominum genere expectabimus? Quos ipse Melchior Canus, Vir suo tempore magni nominis, nuncios AntiChristi vocavit, reprehensus propterea Theophilo Raynaudo Jesuitæ *libr. de coron. aur. supr. mitr. Pontif. pag. 465.* In stabilienda autem morum disciplina quales se præstiterit, enucleatè docet elegantissimus autor Ludovicus Montaltius *in literis provincialibus*, quibus velut in compendio omnia eorum arcana ita congestit, ut ingentia ista, quæ mundo hæctenus obruserunt & spissa volumina evolvendi, omne facile extingvatur & intercيدات desiderium. De toto eorum instituto ita legitur in admonitione ad Lectorem: *Intelligitur enim non hoc ipsos præcipuè spectasse, ut mores vel corrumpere, vel emendarent, sed ut flexibilibus institutis omnes ad se allicerent. Hinc factum, ut pro variis hominum moribus varia haberent de moribus decreta: hæc autem decretorum varietate susceptâ necessariò inflectenda fuit rigida illa Evangelii norma, unum semper tenorem tenens, aliaque substituenda in ejus locum, tenera, mollis, cerea, & in quamcunque velis ductilis formam: Hæc illa est quam PROBABILITATIS doctrinam vocant. Summa hujus doctrinæ est, licere cuique eam opinionem tutâ conscientia sequi,*
quàm

quam quatuor, vel tres, vel duo, vel unus etiam gravis Doctor tradiderit; itemque consultum de aliqua re Doctorem, posse respondere juxta probabilem aliorum sententiam, quamvis ipse Doctor ejusmodi sententiam speculative falsam esse certo sibi persvadeat, ut ait Laymannus Jesuita: adeoque cum ex utraque sententia consilium dari possit, prudenter facturum, si amicis consilio dando eligat, quæ consulenti favorabilior, seu exoptatior sit, &c. Hæc est illa Methodus novis Moralistis hodiè usitata, quibus sc. tam facile succurritur conscientis, ut alacrius nunc eluantur crimina, quam committantur, ut habent eorum verba. At profectò verum hîc evadit, quod in lucubrationibus Vaticanis lib. 2. tit. 1. n. 55. scribit Franciscus Cardinalis Mantica: *Doctoribus Juris Pontificiis in iis, quæ pertinent ad moralem Philosophiam, magis credendum esse, quàm Theologis.* Sanè fecit ea Jesuitarum protervia, ut congregatio Cardinalium ad expurgationem librorum deputatorum in eos animadverteret, & quosdam eorum libros prohiberet. Autor libelli Gallici pro causa Jansenistica apud Gisbert. Voet. part. 3. disp. Theol. p. 49. refert, quatuor Jesuitarum Baumii, Poza, Cellot, Rabardeau, libros à Papa notatos censura, & condemnatos, tanquam impios, scandalosos & hæreticos, Jesuitas tamen non obstantibus rigidis his censuris defendere eos, & per suos bibliopolas venum exponere.

XXXII. Doctrinæ probabilitatis modo adductæ addam adhuc aliam similiter ab his hominibus strenuè excultam, ut de vita & fide horum autorum magis constet. Dicitur ea methodus dirigendæ intentionis; quæ profectò tam impia est, ut nullum tam enorme comitti possit flagitium, quod non excusari per illam, & tantum non

in

in genere licitorum haberi queat. Hâc ratione inquit
Montaltius epist. 7. cædes, percussiones ac cæteras de-
fendendi honoris vias licitas effecerunt. Nihil enim a-
liud opus est, quam ut animus abstrahatur à cupiditate
vindictæ, & ad tuendi honoris voluntatem conferatur.
Alterum enim nefandum, alterum vitio caret. Sic DEO
simul & hominibus satisfaciunt. Actus ipsos expetunt
homines, intentionem DEUS, ergo hominibus actus,
DEO intentionem concedunt, &c. In sequentibus osten-
dit ipsissimis verbis Sanctii, Escobarii, Molinæ, Reginal-
di, Emanuelis Sa & aliorum, duellum licitè offerri posse,
nedum oblatum accipi, licitum esse calumniatorem exi-
tium nobis in iudicio molientem clam & ex insidiis in-
terficere, nec illum tantum, sed etiam falsos testes ab ipso
productos, & ipsum etiam cum testibus Judicem, si cum
adversariis nostris ad perniciem nostram consenserit;
alapâ percussum ceteri tamdiu honore privatum,
quamdiu adversarium non interimat, & in his omnibus
intentionem tantum benè dirigendam esse. Exempla
alia addit Willelmus Wendrockius *in not.* ubi simul ar-
tem benè dirigendi explicat: *Bona intentio, inquit, illius
qui propter alapam sibi inflictam hominem interimit est volun-
tas dandi signa excellentiæ & existimationis apud homines ca-
ptandæ. Bona intentio Viri nobilis, qui contumeliosum sibi po-
pulum eripere molientem interficit, est voluntas retinendi pami &
servandi honoris, quem in populo servando constituit. Bona
intentio Viri militaris, qui ad duellum provocanti se sistit, est vo-
luntas cavendi, ne existimetur ab exercitu gallina & non vo-
si te concupiscentia, non necessitas ad edendum extimulet, huic
parere poteris, sed quâ intentione? ut appetitus suis fructibus
utatur. Ab alio ad aliud beneficium transilire vis? Non impro-
bat Suarez, modo transeat, tanquam ad pingvius. Ornatum
corporis*

corporis sumptuosum optat mulier? licet ob finem non malum, veluti ob naturalem fastus inclinationem. Famulos qui turpibus nunciis funguntur, absolvi posse docet Baunius, si hoc bonâ intentione faciant: sed quâ? Propter temporalem, inquit, commoditatem &c. quæ omnia ipsissimis Jesuitarum verbis confirmat.

XXXIII. Hi verò sunt Contractus illius, de quo nunc agimus, propugnatores & defensores, quos profectò satius fuisset Orbi nunquam visos fuisse, quàm ut ejusmodi integumentis & cavillationibus DEO & hominibus illudatur. Videamus autem, quas Mohatræ Contractui leges præscripserint, ut Justitiæ speciem habeat, & ne turpe quid aut iniquum excogitasse videantur. Justus est, inquit Escobarius referente Montaltio *Epist. 8.* hisce servatis: Nullum pactum nec explicitum nec implicitum adhibendum: precium, quo venduntur merces, non sit majus summo, & cum revenduntur, non sit minus infimo. Molina requirit ulterius, ut merces non vendantur ex intentione infimo precio reemendi. Porro, Salas id non ob stare asserit, quia ubi nihil supra sortam in pactum deducitur, nec speratur in precium aut debitum de Justitia pro mutuo, nulla est usura, etiamsi auctarium principaliter intendatur. Addit Lessius *l. 2. c. 21. d. 16.* eum, qui ex composito ita vendat, ut precio infimo redimat, etsi peccare possit contra charitatem, ut si cogat miserum hominem emere merces, quibus non eget, magno illius dispendio, cum possit ille facile mutuum dare, non tamen teneri ad restitutionem, quod intellige, inquit, non teneri ex justitia, sed fieri potest, ut teneatur ex charitate, ut si alter sit pauper, cessante tamen paupertate illius non teneretur, quia nec charitas, nec justitia illum obligat. Paulus Laymannus jesuita in *Theol. moral. lib. 3. tr. 4. c. 16. n. 16.* Ita demum

demum probat, & ab usura immunem censet hunc contractum, si mercator bonâ fide & sine usuraria intentione pannum vendidisset precio summo, videlicet 108. constituens in emptoris libertate revendendi cui vellet, emptor autem rogaret mercatorem, ut ipsemet precio minore, videlicet aureis centum, redimeret. Etenim, inquit, multum refert, utrum mutuatarium cum mutuante alterum redemptionis contractum liberè in suum vel utriusque commodum instituat, an verò cum involuntario mixto, quia cogitur à mutuatore propter mutuo ipsi datum. Veruntamen, pergit ibidem, etiam hujus gravaminis alius justus titulus esse potest. Exempli causa: Si mercator ex mille aureis quotannis centum lucraturus putetur, seductis impendiis, fas est pacisci cum mutuatario: Dabo tibi mutuo duo millia aureorum, modo paratus sis suo tempore compensare lucrum mihi exinde cessans, vel si malis, loco hujus compensationis emas nunc à me pannos precio auctiore: modo hoc onus tali modo emendi compensationi faciendæ æquale sit.

XXXIV. Sunt adhuc alia, quæ colorando huic contractui facere videntur. Est enim verò tenera res, negociatio, quæ nec leges, nec regulas semper admittit, & fieri sæpissimè solet, ut viliori precio vendantur, quam emptæ fuerint merces. Quid ergo criminis habet, merces emere? quid criminis habet, eas revendere? Quod enim diversa constituentur precia, id tantum abest, ut vitium aliquod in se contineat, ut potius per hoc ipsum negociatio sustineatur, nec aliter consistere possit. Quod autem ipsi illi, à quo emptæ fuerunt, revendentur merces, ideò reprehendi nequit, quia & pactum retrovendendi de jure probatum est, & integrum fuit emptori libertatem suam revendendi ad unam certam personam restringere

stringere *l. 75. ff. de contr. empt.* Sed nec illud improbari potest, quod in altera venditione fides habita fuerit de precio, in altera pecunia solvatur parata. Duæ enim & diversæ quia celebrantur venditiones, suis unaquæque terminatur conventionibus. Duæ etiam quia sunt relationes emptoris & venditoris, nec confundenda sunt earum fundamenta, nec rationes fundandi. Et quicquid igitur delinquit mercator, qui fidem habet de precio, quid ille, qui merces emit pecunia numerata? Nec fanè reprehendi debere videtur, quod rem carius vendat, propter habitam fidem, vilius emat pecunia præsentem. Minus enim solvit, qui tardius solvit, *l. 12. ff. de V. S.* ut adeò propter tarditatem & dilationem solutionis non injustè vero rei precio de præsentem æstimato aliquid addatur. Nec ipsa hæc venditionum combinatio monstruosa videri potest. Præterquam enim, quod, ut ante dixi, pactum retrovenditionis minus est insolitum, etiam ipse hic Mohatræ modus placere potest contrahentibus, non intendentibus nec cogitantibus, & ita quidem, ut nullum planè vitium in se continere queat. Pone Titium emere merces aliquas, quæ rariores hodiè sunt, centum aureis, fidemque ei haberi de precio ad annum integrum, post dies sex, septem, tanta copia advehi merces istas, ut dimidio vilius nunc emantur. Quid faciat Titius? adit venditorem suum Cajum, & non lucrum tantum, quod ex distractione mercium emptarum speraverat, sibi interverti quiritatur, verum etiam damnum nunc dari ad dimidium precii constituti. Cajus quod miseret Titii, cum summo jure non teneretur, recepturum se merces precio septuaginta aureorum promittit. Titius ita deberet adhuc triginta; sed cum vellet rei familiari suæ consulere, nec inveniret, apud quem fides ipsi esset, ut novo

E

mer

mercimonii genere tabernam instrueret, paratam petit à Cajo pecuniam, & ita tandem inter se conveniunt, ut Cajo merces suas recipiat, precio sexaginta aureorum illicò numerandorum, Titius centum, quos ex primo contractu debet, solvat anno elapso. Quæso, quid hîc iniqui? Cajo merces antea à se justè venditas carius justo nunc redimit. Titius hoc lucri habet, & quod majus nunc accipiat precium, & quod in parata ipsi id numeretur pecunia, qua profectò haud exiguum rei suæ ominatur augmentum. At hâc ratione nec Cajo, nec Titius Mohatram contractum intenderunt, qui tamen reverà ab ipsis celebratus est. Dum ergo contractus talis ab imprudente & non cogitante initus, vitio caret, vitium certè non concipiet ex prævia animi destinatione & *negatione*. Et ista quidem pro defendendo hoc contractu utcunque disputari possunt.

XXXV. Restat, ut videamus de ejus valore nunc accuratius. Id quod fieri potest, si præjudiciales aliquas quæstiones probè examinaverimus, quippe in quas resolvi videtur totum negotium. Ante omnia autem dispiciendum est, utrum carius justo vendere liceat, rem quæ prostat, cum in contractu emptionis venditionis inter necessaria requisita habeatur justitia precii ex proportionem resultans. De qua re, ut accuratior sit tractatio, præmittendum est, justum precium in quo consistat, & unde justitia ista sit petenda, cum dispar plerumque contrahentium sit intentio, & emptor viliori comparandi, venditor cariore distrahendi votum gerentes ad hunc contractum accedant, vixque post multas contentiones paulatim venditore de eo, quod petierat, detrahente, emptore autem, huic quod obtulerat, addente, ad certum consentiant precium, *l. 8. C. de rescind. vend.* Nec tamen illicò

illicò justum erit precium, quod ita contendendo emptor & venditor constituerunt, cum justitia non ex consensu partium & conventionem privatorum, sed congrua & proportionata habitudine rei ad rem aestimari debeat, quanquam ut contractus propter qualemcumque excessum aut defectum rescindatur, Leges Civiles non admittant.

XXXVI. Istud in confesso est apud omnes, in justitia precii observari debere proportionem arithmeti-
cam. Quia sicut in arithmetica proportione solum spectatur æqualitas distantiarum in numeris, ita in justitia commutativa, juxta quam precium definiri oportet, solum spectari debeat rerum permutandarum æqualitas, sine respectu personarum: ut nimirum ipsi permutantes habeant utrinque æquales partes, & sic neutra pars neque de lucro gloriari, neque de injuria vel de damno possit conqueri. Arist. *l. 5. Eth. cap. 4.* Sed hoc tamen ad definiendam quæstionem nondum sufficit, quia scilicet ex alio aliquo principio proportio ista aestimari debet. Istud verò quale sit, & in quo consistat, proportio ipsa non suggerit, sed aliunde petendum est, & proportioni deinceps substernendum.

XXXVII. Ut igitur certum quid definire hinc liceat notandum *primò*, in aestimandis rerum precii non semper intendi earum naturam internam, quippe quæ nobilior sæpè est, quam ut aestimari queat, sed considerari ut plurimum vel usum rei, vel externas aliquas circumstantias, quæ pro re nata precium augent vel minuunt. Quod si natura rei attenderetur, majoris valoris esse deberet musca, formica vel pulex, quam preciosissima quæcunque gemma; cum vivum omne præstantius sit in sua natura, re quavis inanimata. Summenhart *de Contract.*

tr. 3. qu. 56. suppos. 2. Vicissim quia equus bellator non magis equus est, quam alius aliquis sulcando agro destinatus, precium omnium idem esse deberet, siquidem nuda eorum substantia, nec aliud quid attenderetur. Sed quia rarius est gemma, quam musca, formica vel pullex, & equus bellator militi plus operæ præstat, quam equus arator, inde fit ut etiam precia eorum exaugeantur.

XXXVIII. Non tamen faciendum propterea est cum illis, qui precia rerum ex sola opinione hominum constitui contendunt. Etsi enim non negem, multum quandoque in hoc negotio posse affectionem, quam quis erga rem gerit; nego tamen, quod quis ita ponit, justum esse rei precium. Quin nec affectio ista in sola opinione semper consistit, sed fundamentum habet vel in usu & utilitate, vel in elegantia rei, quam utramque tamen alius fortasse tanti non reputaret. E. g. rei equestris studiosus permagno æstimabit equum generosum, quem, si rurestre opus conficiendum foret, minimè putabit agricola. Quid ita? quia sc. usui, quem agricola intendit, minimè aptus est equus iste generosus. Ita instrumentum musicum non unius æstimabitur assis ab eo, qui musicæ rei fuerit ignarus, cum à perito tantum non pro inæstimabili quandoque habeatur. Sed in his tamen rebus opinionem hominum sæpè maximam partem facere agnosco. Quid enim est, quod decuplo pluris quandoque æstimetur instrumentum hoc musicum, quam aliud aliquod cæteroquin nec rude, nec soni incondisti aut incompti? Et quid est, quod sonum suavio-
tàm exactè dimetiri queat, ut decuplo eum præstantio-
rem alio dicere liceat? Quid est, quod equi bonitatem
tàm determinatè commendet, ut vigecuplo auctius con-
stitui

stitui oporteat precium? Hic enim verò suas facere partes videtur opinio, quam qui in rebus voluptuariis, uti sunt exempla data, non agnoscit, quid inter homines geratur, nondum se cognitum satis habere, profitetur. Conficiunt autem hinc Moralistæ, Res ad vitæ ornatum seu delectationem pertinentes, non habere precium naturale certum, sed tantum posse vendi, quantum possit venditor citra fraudem extorquere, aut quantum emptor sciens & prudens voluerit dare. Dominic. Soto *de just. & jur. lib. 6. qu. 2. art. 3. circa fin.* Franc. Tolet. *in instruct. Sacerd. l. 8. c. 48.* Alii tamen cum Lessio *lib. 2. c. 21. dub. 3. num. 16.* & Gregorio de Valent. *tom. 3. disp. 5. qu. 20. pag. 2.* id non admittunt, sed res eas vendi debere iudicio & æstimatione prudentis mercatoris, & rectè quidem contendunt. Vid. Antonin. Diana *in summ. vocab. precium n. 7.* Multum tamen adhuc ea in re valere opinionem toto die experimur.

XXXIX. Notandum *secundò*, præcia rerum, uti modo dixi, non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter fungi, uti legitur *in l. 63. ff. ad L. Falcid.* Vid. Osvald. Hillig. *in Donell. enucl. l. 8. cap. 24. lit. L.* Franzk. *l. 3. resolut. 2. n. 59. 60.* Tanta enim est quorundam in rem suam affectio, ut in infinitum propter eam jurare, non invita Jurisprudencia, liceat, *l. 4. §. 2. ff. de in lit. jur.* Infinitum tamen istud quomodo accipiendum sit optimè explicat Franciscus Duarenus *ad tit. de in lit. jur. n. 27.* & Phanuccijs *de jure jur. in lit. part. 1. memb. 4. n. 37.* nempe pro eo, quod certum ac definitum non est. Quomodo etiam Mathematici lineam in infinitum jubent ducere, tum quando nullum certum præfigunt terminum. Hactenus ergò quia propter affectionem præcia rerum exaugentur, ju-

stam & proportionatam dicere istiusmodi æstimationem nemo quisquam poterit, postquam etiam affectione inter mortua æstimationi simul totum istud, quod nimium fuit, decedit. Atque ex hoc infertur porro, nec istud quidem justum esse precium, quod emptor ex calore constituit. Alvar. Valasc. *consult. 43. n. 11.* Fieri enim id potest vel ex affectione in rem, vel ex æmulatione alterius alicujus qui simul licitatur. Uterque affectus iudicium corrumpit, & idcirco proportionatum facere precium nequit. Quocirca si quis dixerit, tanti à se rem emptam fuisse, & tantidem revendi debere, nihil aget, nisi justitiam precii à se constituti aliunde probet. Ut enim admitti possit, respectu offerentis hujusmodi precium, non omnino injustum esse, quatenus ille spontanea oblatione proprioque affectu illud pro justo agnovit & approbavit; simpliciter tamen justum perhiberi vix potest. Andr. Kohl. *exercit. 11. n. 4.* Fab. de Monte *de empt. qu. 8. n. 25.*

XL. Notandum *tertio*, precium, quod justum fuit, eo tempore, quo res recens erat, & noviter comparabatur, injustum hodie esse posse, ubi eadem res denuo fuerit vendenda, utcunque nec detrita ea sit, nec corrupta. Nec enim unquam ædes, quas extruxisti ipse, tanto vendere poteris, quanto tu eas primum ædificasti. Indue vestimentum bis terve, multum decedet de precio. Ista autem ferè hominum est persuasio, rem quæ jam antè in usu fuit, vel detritam nunc esse, vel latente aliquo vitio laborare, vel ex inopia venditoris venum exponi. Quodcunque horum præsupponatur, non exiguum quid precio detrahet, & vix dimidium quandoque ejus quod olim fuerat, relinquet. Et huc facit, quod Serenissimus Saxo in judiciali taxatione modum istum præscripserit, *Daß bey solchem Tax / weun die Häuser in den Städten / und*

und andere Güter angeschlagen / nicht auff das / was sie
etwan vom neuen zu zeugen gekostet / dadurch offtmals
der Tax zur Unbilligkeit gesteigert wird / gesehen werden
sollen. *Vid. Proceß und Gerichts-Ordn. tit. 39. §.* Wenn
aber. Ita etiam minoris valet merx, cum rogatur emptor,
quam cum rogatur venditor, juxta illud vulgatum: *Ul-
tronea merces vilescunt*; quo fit, ut idem pannus & idem
liber majoris valeant in taberna mercatoris, quam in
manu proxenetæ, quærentis emptorem, & longè mino-
ris valeant spolia, quæ victor vendit statim à direptis ho-
stium castris, quam alia ejusdem generis, quæ etiam à
proxenetis deferuntur vendenda, urbibus pacatis. Mar-
tin. ab Azpilcueta Navarr. *tom. 3. c. 23. n. 78.* Et ex hoc ali-
qui in subhastationibus tantam precii naturalis faciunt
latitudinem, ut rem duplo pluris vendi, aut minoris emi
posse contendant. Antonin. Diana *in summ. vocab. precium
num. 3.* Id verò in foro quidem externo tolerari posse non
renuo, sed in conscientie foro tale quid adstrui debere,
non arbitror.

XLI. Concludendum ergò, illud esse justum pre-
cium, quod quilibet extraneus rei & ejus qualitatam
probè gnarus dare paratus est. Alvar. Valasc. *d. l. n. 4.*
Pruckman. *vol. 1. c. nos. 4. n. 120.* Cum nulla res pluris aut
majoris precii sit, quam prout emptorem invenit. Matth.
Coler. *de process. executio. part. 3. l. 9. n. 111.* Petr. Nic. Mozz.
de empt. & vend. tit. de substantialib. n. 30. Andr. Kohl *exercit.*
11. n. 4. Barth. Socin. *reg. 427.* Franc. Card. Mantica *Lucubrat.*
Vatican. lib. 4. tit. 20. n. 6. 7. 8. Martin Azpilcuet. Navarr. *d. l.*
Sed hinc tamen probè dispiciendum est, ne ex momentis
temporum precia constituentur *l. 63. in f. ff. ad L. Falcid.*
Sed imò ex pluribus diebus, quæ antecedunt & seqvun-
tur, de justitia precii judicari debet. Mascard. *de probat.*
conclus.

*conclus. 1396. n. 35. 36. Berlich. part. 1. Conclus. 83. n. 20. 23. Ti-
raquell. tr. de judic. in reb. exig. ferend. fol. 81. vers. 17. cum fie-
ri possit, ut aliquo temporis momento veniat, qui nimio
rei amore corruptus plus justo licitetur. Solet etiam il-
lud quandoque justitiam precii dubiam reddere, quod
non desint, qui postquam vendita jam res fuerit, pluri-
mum de voluntate sua jactitant, tantum sc. dare se volu-
isse, si quidem venalem rem fuisse, compertum habuis-
sent. Quibus equidem, ut fidem habeat, induci vix po-
terit rerum humanarum peritus, tantum abest, ut ex te-
meraria ejusmodi jactantia de justitia precii certum quid
statui queat. Alv. Valasc. d. consult. 43. n. 13. Mascard. de
probat. conclus. 1225. n. 15.*

XLII. In bonis immobilibus hoc ferè observatur,
ut & qualitas eorum & quantitas reddituum probè exa-
minentur, *l. 16. C. de rescind. vend. l. 13. inf. pr. de reb. cor.* & ex
horum inter se collatione justa inicitur deinceps rei æsti-
matio. Non eò minus tamen æstimanda simul sunt ea,
quæ nullius sunt redditus, ut puta, castra, turre, ædificia,
cum non ad perceptionem tantum fructuum, sed & con-
servationem eorundem, imò & ad personarum commo-
dam habitationem respiciendum sit. Boer. *decis. 19. n. 1.*
Anton. Faber *Cod. lib. 4. tit. 30. def. 2. n. 4.* In redditibus autem
computandis plerumque viginti simul anni connume-
rantur, & qui quovis anno fuerint proventus, in unam
massam sive summam rediguntur, qua postea per vigin-
ti divisa, quod inde provenit, pro redditu unius anni habe-
tur. Coler. *de Process. execut. part. 3. c. 9. n. 148. seqq.* Berlich.
part. 1. conclus. 83. n. 44. seq. Franzk. *l. 3. resolut. 2. n. 24.* Ale-
man. *consultat. 8. quest. princ. l. partit. 12. p. m. 500.* Köppen
decis. 44. n. 30. Ratio est, quia quantitas reddituum non
est certa nec uniformis, & hinc necesse est, ut ubertate

unius

unius anni sterilitas cæterorum compensetur, *arg. l. 8. C. de locat.* Sed quia, postmodum ita computatio facta est, adhuc tùm de æstimatione reddituum ratio ineunda est, ut ad capitale aliquod, uti vocant, perveniatur, rectè moment Doctores non respiciendum esse ad tempus caristiæ, neque ad annos ubertatis & fertilitatis, sed ad tempus commune & quasi intermedium, *Coler. d. l. n. 154.*

XLIII. Quanquam verò ex computatione tali justum resultare precium credi posset, tales tamen vel in re ipsa intrinsecè, vel extra rem sese offerunt quandoque qualitates, ut ex precio ita connumerato multum adhuc detrahi oporteat. Ecce enim dum ex incurfu hostium undique devastatur provincia, factum sæpè est, ut & dominus conservando suo prædio sufficiens non esset, & emptorem tamen invenire non posset. Quo casu vix quintam sæpè partem, sæpè etiam minorem venditores acceperunt ejus, quod ab initio, dum quieta esset possessio, constitutum fuit. Nec tamen propterea rescindere ipsis contractum venditionis licet, quod sequioribus temporibus & pacato rerum statu carius nunc æstimetur prædium. Siquidem justitia precii non ex hoc tempore definienda est, sed ex tempore contractus, quanti scilicet eo tempore vendi potuit, *l. 8. inf. C. de resc. vend. Anton. Fab. Cod. lib. 4. tit. 30. def. 2. Franzk. 3. resol. 3. n. 27.* At vendi aliter non potuisse, quam precio eo, quod illo tempore constitutum fuerat, præsupponimus.

XLIV. Pari modo situs loci, temporum vicissitudo, rerum copia aut raritas, emptorum paucitas ac multitudo multum facit ad æstimationem vel augendam vel minuendam, *Coler. de process. execut. p. 3. c. 9. n. 140. Köppen. decis. 44. n. 27.* Nec enim tantidem Romæ & in Hispania oleû æstimabitur, nec continuis sterilitatibus tantidem, quanti secundis fructibus, *l. 63. ff. ad L. Falcid.* Ita

F

etiam

etiam minoris emitur fundus, qui malum habet vicinum, *l. 35. in f. ff. de contr. empt.* Franc. Zoannett, *de empt. & vend. n. 50.* Joh. Coras, *miscell. lib. 1. c. 20. n. 5. 6.* Moller, *part. 2. const. 34. n. 6.* Gail. 2. *Obs. 69. n. 20.* Berl. 1. *concl. 83. n. 58.* item qui onus habet annexum, *l. 79. ff. de contr. empt.* Alvar. Valasc. *consult. 70. n. 4.* Reinkingk, *de retract. qu. 8. n. 138.* ut si fundus fuerit emphytevticus per emphytevtin temporalem, Berl. *d. l. n. 65.* aut si redimibiliter, & cum pacto retrovenditionis ematur. Franc. Zoannett, *d. l. n. 80.* Stephan. Gratian, *discept. for. c. 258. n. 37.* Petr. Sanz, Morquech, *de honor. divis. c. 8. n. 8.* Ant. Fab, *Cod. lib. 4. tit. 30. def. 27. & 28.* Reinkingk, *d. l. qu. 5. n. 14. seq.* Moller, *p. 2. const. 32. n. 57.* aut si res fuerit litigiosa, quæ venditur. Joh. Bapt. Costa *de remed. subsid. c. 50. n. 89.* Berlich, *d. l. n. 68.* item, si ager non cultus, non runcatus, non exercitus fuerit, ædificia non benè tecta, & similia alia. Quibus omnibus hoc efficitur, ut minoris æstimare necesse sit fundum, quam si ista talia abessent.

XLV. E contrario fieri potest, ut propter circumstantias augeatur precium, aut saltem sub alio nomine aliquid superpondii loco precio addatur. Ita si quis domum, quam inhabitat, vendere cogatur, animadvertendum erit, non solum ad justum precium, sed an ipse hujusmodi precio comparare sibi possit domum non minus commodam, extractam in æquè salubri amœno & opportuno loco hujusmodi precio, & si plus impendendum erit, debet illud, qui cogit, præstare & offerre; Imò si venalis non reperiatur domus, oporteatque eam ædificare, sumptus omnes ille, qui cogit subministrare & offerre debet, & insuper tot aureos singulis annis, quot erunt necessarii, ut conducat domum idoneam, opportunam.

&

& æque salubrem ac pulchram, ut est domus, quam vendere coactus fuit, quousque nova domus fuerit constructa, & poterit salva valetudine inhabitari. Ant. Merend. *lib. 1. controu. c. 30. n. 18.* Add. Garf. Mastrill. *decis. 17.* Sigism. Scaccia *de commerc. §. 1. qu. 7. p. 2. ampl. 10. n. 62.* Ita porro qui rem venditam jure proximitatis vel agnationis retrahit, idem illud precium, quod emptor vel jam dedit, vel dare paratus fuit, etsi justum rei precium excedat, dare debet. Andr. Tiraquell. *de retract. lign. §. 1. gloss. 18. n. 4.* Andr. Kohl *exercit. 11. num. 23.* Hartm. Pistor. *p. 2. q. 12. n. 19.* Moller. *p. 2. const. 33. n. 1.* Baldas. Benedell. *de jur. protimis. §. imprimis num. 63. seq.* quia retrahens per quandam juris surrogationem succedit in locum emptoris & perinde habetur, ac si ipse emisset, Reinkingk. *de jur. retract. q. 6. n. 123.*

XLVI. Quanquam verò extra hos casus verum rei precium multa cum cura & longa indagatione exploratum sit, nunquam tamen istud in puncto aliquo præcisè constituendum est, sed imò etiam tum justum dicitur, si aliquam sibi relictam habeat latitudinem. Carol. Molin. *de usur. qu. 14. n. 170.* Quælibet enim res tria habet precia, supremum, medium & infimum, Paul. Laymann. *theol. moral. l. 3. tr. 4. c. 17. §. 1. n. 4.* Martin. ab Azpilcueta *Navarr. tom. 3. c. 23. n. 79.* Francisc. Tolet. *in instruct. Sacerdot. lib. 8. c. 47.* Frid. Pruckman. *vol. 1. conf. 4. num. 103.* nec potest accidere, ut res præcisè centum valeat, non plus aut minus. Valet enim centum precio medio, precio supremo centum & quinque, precio infimo nonaginta quinque, & in triplici hoc precio nulla creditur inter contrahentes esse iniquitas, Didac. Covarruo. *lib. 2. var. resol. c. 3. n. 1.* Alvar. Valasc. *consult. 44. n. 1.* Quamvis
F 2
enim

enim æqualitas naturalis secundum naturam stet in in-
divisibili inter emptum & venditum, sicut lingua libræ stat
perpendiculariter inter duo brachia libræ æqualiter pon-
derantia; tamen ex parte nostra medium illud est divi-
sibile, quia non possumus singula ad unguem æstimare.
Conrad Summenhart *de contract. qu. 56. concl. 5.* nec potest
justitia & prudentia humana illas omnes circumstantias
& qualitates rei vendendæ ita metiri, ut precii metam
possit inde punctualiter attingere. Sig. Scaccia *de commerc.*
§. 1. qu. 7. part. 2 ampl. 10. n. 102. Quia verò etiam latitudo
precii ad certam aliquam quantitatem restringi vix po-
test (quanquam sint, qui in valore centum aureorum la-
titudinem faciant 10. ab 95. ad 105. in valore autem 10. au-
reorum 3. à 9. ad 11. Antonin. Diana *in summ. vocab. precii-*
um) non male totum id cuiusque committitur conscien-
tiæ, ut non pluris vendat, quod suum est, quam bona fide
credat valere pro loco & tempore, & similiter non mino-
ris emat. Summenhart. *d. l.*

XLVII. Quod si quis conscientia suæ dictamen
sequi nolit, sed vel carius vendat, vel vilius emat, quam
ipsemet ex se æstimaverit, leges civiles propterea vendi-
tionem non rescindunt, nisi magnus aliquis excessus aut
defectus fuerit. Valet enim hîc, quod Pomponius ait, in
precio emptionis & venditionis naturaliter licere con-
trahentibus se circumvenire *l. 16. §. 4. ff. de minor.* sive ut
Paulus explicat, in emendo & vendendo naturaliter con-
cessum esse, quod pluris sit, minoris emere, quod mino-
ris sit, pluris vendere, & ita invicem se circum scribere *l.*
22. §. 3. ff. locat. non quod juri naturæ id conveniens sit,
sed quod *ἐπιπορευτικῶς* facto quotidiano mercantibus consue-
to, & illis quasi naturali, ex natura & usu commerciorum
ac solertia humanæ contingere soleat. Dum enim ven-
ditors

ditores sciunt, emptores minimum licitatu-
ros, illis au-
tem animus sit, maximo vendere, ex natura hujus con-
tractus, in quo licitationes sunt permissæ, contendendo
pervenitur ad aliquod precium, in quod uterque consen-
tit. Quod si iniquum aliquid contineat, illud mutua &
tacita quadam indulgentia contrahentes sibi remittere
consentur, illudque per leges civiles litium vitandarum
gratia, & ne omnis obligatio emptionis & venditionis
semper sit in incerto, toleratur. Vultej. *ad pr. n. 24. Instit. de
empt. & vend.* And. Perez *Cod. de rescind. vend. n. 5.* Carol.
Molinæ. *de usur. qu. 14. n. 171.* Didac. Covarruo. *l. 2 var. re-
sol. c. 3. n. 2.* Nic. Boër. *decis. 142.* Franzk. *ad Digest. tit. de
contr. empt. & vend. n. 232. & l. 3. resol. 2. n. 3. & exercit. 11. qu.
3.* Dn. Tabor. *de alt. tant. p. 3. art. 4. n. 12.* Dolum autem ex
proposito intervenientem leges civiles haudquaquam
tolerant, *l. 13. §. 4. & 5 ff. de act. empt.* Et hinc distingvere
quidam solent inter deceptionem proveniente[m] ex in-
dustria negociativa, ut tunc non detur remedium, nisi
excedat dimidium justiprecii. Sig. Scaccia *de Commerc. §.
1. qu. 7. part. 2. ampl. 10. n. 7.* Num verò in foro conscientie
circumventio, quæ ita jure civili permissa est, excusari
queat, Vid. eleganter Franzk. *ad ff. d. l. Boër. decis. 142.*
Dn. Hahn. *Observ. in Wesenb. de contr. empt. n. 12.*

XLVIII. Quibus ita positis opportunum nunc est,
definire quæstionem, num emptor possit rem certo pre-
cio emptam carius revendere? Qui statum hominum ex
simplicissimis vivendi generibus metiuntur, mercaturæ
& negociationi non usque adeo benè cupiunt, quippe quæ
unicum ferè eum habet scopum, ut viliori precio emat,
cariori revendat. Aristoteles *lib. 1. polit. c. 8. & 9.* dividit
artem rei parandæ in duas principes & summas species,
naturalem & artificiosam. Naturalem vocat curam &

F 3

studium

Studium circa alimenta, quæ suppeditant fructus & animalia. Artificiosum καὶ ἐξοχὴν vocat χρηματιστικὴν, quod non natura, sed experientia, & quadam veluti arte inventa sit. Hujus iterum duo constituit genera, alterum antiquissimum, quod fuit permutatio rei cum re, atque id non nisi ea, quæ ad usus vitæ necessarios faciunt, olim sectabatur; recentius alterum, quod fuit permutatio rei cum nummo. Natum deinceps ex ultimo hoc tertium aliquod genus, quod Aristoteles καπηλικὸν vocat, sive cauponium. Permutatione enim rei cum nummo semel cœpta & expedita facillique postea facta evenit, ut aliqui præter rem, quæ indigebant, etiam lucellum quoddam ex illa permutatione quærent. Atque hinc permutare homines non amplius ob indigentiam, sed ob locupletationem didicerunt. Hanc autem lucrandi artem in qua potissimum negotiatio versatur, Aristoteles cap. 10. & præter naturam & maximè vituperio dignam esse contendit, eò quod non ex iis rebus acquirit, quæ à natura sunt factæ, sed ἀπ' ἀδελφῶν, h. e. ab hominibus, dum alter alteri nummos eripere satagit. Vid. Mich. Piccart, *ad d. lib. Arist. Carol. Molin. de usur. num. 532.*

XLIX. In Jure Canonico extat palea, quæ incipit, *ejiciens. dist. 88.* & desumpta est ex Chrysoptomi homiliis super Matthæum, pessima sentiens de Mercatoribus: *Ejiciens dominus vendentes & ementes de templo, significavit, quia Mercator nunquam potest DEO placere, & ideo nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de Ecclesia.* Quæ quidem verba ex alia palea, quæ Cassiodori est, sub eadem distinctione, ita explicari possunt, ut intelligantur negotiatores, qui justitiam DEI minimè considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluant

luunt merces suas, plus perjuriis onerando, quam preciiis; sed fuisse tamen Chrysoftomum Mercatoribus paulò iniquiorem, si verba accuratiùs attendantur, dubitandum non est. Ita enim in dicta palea sequitur: *Quicumque rem comparat, non ut ita integram & immutatam vendat, sed ut materia sibi sit, inde aliquid operandi, ille non est negociator. Qui verò rem comparat, ut integram & immutatam vendendo lucretur, ille est mercator, qui de templo DEI ejicitur.* In genere igitur de Mercatoribus loquitur Chrysoftomus, & censuram paulò acerbiozem de iis facit. Neque id mirum videri debet, cum difficile sit, ipsa consentiente scriptura mercatorem manus à scelere puras habere. Quin & ipsæ Leges Romanæ non tantum ordini mercatorum omnes aditus ad honores & imperia præcluserunt, *l. 5. C. de dignit. lib. XII. l. 12. §. 3. C. de cobrtalib. lib. eod.* sed etiam nobilium Ordini æquè interdixerunt negociationem *l. 3. C. de comm.* ac mercatoribus militiam *l. un. C. negociatores ne milit.* ut non frustra sint, qui Romanis Imperatoribus aut sordidam aut non satis honestam visam fuisse mercaturam persuasum habent, quo facit *l. 7. C. de incest. nupt. & l. 44. ff. de edil. edict.*

L. Cicero *lib. 1. Offic. circa fin.* cum sordidos dixisset eos, qui mercantur à mercatoribus, quod statim vendant, istam subjicit distinctionem: *Mercatura, inquit, si tenuis est, sordida putanda est, sin magna & copiosa, multa undique adportans, multisque sine vanitate impertiens, non est admodum vituperanda: atque etiam si satiata questu, vel contenta potius, ut sæpè ex alto in portum, ex ipso portu se in agros possessionesque contulerit, videtur jure optimo posse laudari.* Eum sequuntur plurimi J. Cti, vid. Andr. Tiracuell. *de nobil. c. 33. n. 10.* sed ut mihi quidem videtur fine ratione sufficienti. Non enim quantitas vitium aut sordiditiam

ditiem detergere potest, sed animus & affectus negocia-
toris. Et potest mercatura, quæ in rerum magnarum,
magnique sumptus negociatione versatur, major qui-
dem, sed non melior videri. Kirchner. *de Rep. Disp. 13. lb. 1.*
Et quis mihi definiet eam quantitatem, quæ sordes elue-
re queat? cum præsertim nulla tam magna detur copia,
quæ non major aliqua reperiri possit. Vivitur in civita-
tibus opulentis, vivitur etiam in municipiis & oppidulis.
Utrobique ut merces advehantur aliunde, necesse est, sed
pro cuiusque modo. Qui Kembergæ negociatur, ma-
gnam & copiosam videri potest pro ratione ejus loci ex-
ercere negociationem, atque eam ex Ciceronis sententia
sine vituperio; Tantam autem si Amstelodami exerce-
ret, sordidus esset, & vituperandus, quia scilicet tenuis
esset & angustæ tabernæ institor. At verò fieri potest,
ut qui Amstelodami copiosè negociatur, plus sordium
contrahat, quàm in paupere sua taberna institor aliquis
Kembergensis. Quin imò qui in majoribus emporiis
ideò mercatur à mercatoribus, ut civibus suis in oppidu-
lis revendat, non magis mihi videtur sordidus esse, quàm
qui ex Indiis onustas advehit naves, ut Amstelodami re-
vendat. Quæ enim proportio est negociationis ex In-
diis ad ejusmodi emporium, ea est negociationis ex em-
porio ad oppidulum; uti & laudandi sunt, qui merces
Amstelodamum vehunt, ne civitas egeat, ita laudandi
sunt, qui porrò eas in oppidula vehunt, ne & illa egeant,
ut cunque minutatim hi, illi agminatim vendant. Non
omne solum *αὐταρκές* est, & proinde necesse est, ut ei ex
aliorum opulentia subveniatur, cuique tamen pro facul-
tatibus habitatorum. Qui copiosè rem suam familiarem
instruunt, numero quidem rerum cives tenuiores supe-
rant, contractus tamen inveniunt prorsus eosdem. Et ergò
qui

qui plus emit, aut plus vendit, non alium celebrat contractum, quam qui nimis emit aut vendit. In quo igitur versabitur sordities? aut unde nascetur vituperium?

LI. Alii, inter quos Sigismundus Scaccia *de commerc. §. 1. qu. 1. n. 82.* & Franzkius *exerc. 11. qu. 3. n. 32.* non malè distingvunt inter fines negociationis, quatenus ea suscipitur vel propter lucrum ordinatum ad aliquem effectum necessarium aut honestum, puta ad sustentationem suæ familiæ, item propter publicam utilitatem, ne ad victum necessaria defint; vel quatenus suscipitur propter solum lucrum non ordinatum in finem bonum; ita ut priore casu vituperari mercatura nequeat, posteriore omnino reprehendenda sit, cum immoderata habendi cupiditate & avaritia pessimè contaminetur. Francisc. Tolet. *in instruct. Sacerdot. l. 8. c. 53.* Ad hunc posteriorem pertinent illi, qui tempore messis vel vindemiæ non necessitate, sed propter cupiditatem comparant anonam vel vinum, v. g. de duobis nummis comparant modium unum, & fervant, usque dum vendatur denariis quatuor aut amplius, *c. quicumque 14. qu. 4.* Utcunque enim hi eum etiam habere possint finem, ut familiæ suæ lucro ejusmodi consulant, principaliter tamen caritiam intendunt, & ex hoc flagellatores anonix merito audiunt, quorum avaritiæ apud Romanos tam mandatis, quam constitutionibus non unis vicibus obviam itum est, *l. 6. ff. de extraord. criminib.*

LII. Ut verborum faciam compendium, statuendum omninò est, mercaturam in se & ex se esse rem planè indifferentem, fieri autem bonam aut malam ex fine, qui plerumque actiones morales determinat, tum & ex aliis circumstantiis. Nec tamen in vitio eam illicò esse, si lucri causa instituat, dummodo illud ab aliqua alia

G

causa

causa ulteriore honesta aut utili temperetur. Nisi enim
lucrum aliquod inde capere liceret, nemo quisquam es-
set, qui subire ejusmodi molestias animum induceret. Et
interest tamen Reipublicæ ex alterius provinciæ abun-
dantia suam sublevare inopiam. Quia ratione etiam Cle-
ricis mercaturam honestati consciam permisit Impera-
tor Constantius *l. 2. C. de Episc. & Cler.* Quocirca salva con-
scientia poterit ille, qui viliori precio emit, alibi carius re-
vendere, computando scilicet precium ipsum, quod de-
dit, expensas, curas & sollicitudines, ut & damna quando-
que & pericula itidem tam rerum ipsarum, quam perso-
narum, Scaccia *de commerc. d. §. 1. qu. 1. n. 73.* Dn. Hahn. *Obs.*
in Wesenbec. de contr. empt. n. 4. Lucrum autem ita compu-
tatum, ne justitiam precii, de qua supra diximus, excedat,
accuratè advertendum est; Ut enim carius justo merces
suas quis vendat, ipsam arbitror prohibere justitiam na-
turalem, quæ tamen quàm difficulter hodiè inter nego-
ciandum observetur, quotidiana docet experientia. Vid.
Conrad. Summenhart *de Contract. quest. 50. & 51.* Sed neque
hoc tamen dicimus, licere Mercatori in omni casu lucrum
quærere. Quid enim si ex stultitia rem, quæ centum va-
let, altero tanto, aut adhuc carius emerit? Quid, si tem-
pore caristiæ rem emerit, & reservaverit, usque quò pre-
cium ejus diminutum fuit? Utroque fanè hoc casu aut
non reperiet emptorem, aut minus accipere tenebitur
eo, quod ipse dedit. Summenhart. *quest. 59.*

LIII. Cùm vero negociatio tota die ita exerceatur,
ut traditis mercibus fides hebeatur de precio, & haud ra-
rò in longum differatur solutio, discutienda nunc erit
etiam ista controversia, utrum propter dilatam solutio-
nem, & quod præsentì pecunia emptio fieri non possit,
vendere rem liceat precio auctiore? Quæ quæstio si ex
Jure

Jure civili decidi debeat, dubium non est, affirmativam sententiam eligendam esse. Franc. Card. Mantic. *lucubr. Vatican. lib. 4. tit. 20. num. 46.* Quippe hoc jure non in quantitate solum, sed etiam in tempore minus aut plus intelligitur. Plus est enim statim aliquid dare, minus est, post tempus dare, §. 5. *Instit. de fidejussor.* Et hinc minus solvit, qui tardius solvit, *lib. 12. §. 1. ff. de V. S.* Ille verò plus petere videtur, qui præmature petit, §. 33. *Instit. de action.* Etsi enim ipsum tempus non sit in commercio, neque ita temporis illius debitum per se existere potest; temporis tamen compendium & utilitas in commercio est, nostrumque patrimonium & auget & minuit. Goedd. *ad d. l. 12. num. 4. ff. de V. S.* Unde plus præstitisse dicitur debitor, qui ante diem solvit, si ejus gratia tempus adjectum fuerit, ut commodum mediæ temporis ipse sentiret, *l. 15. ff. de ann. legat.* Jure autem Canonico improbatür ejusmodi venditio, quæ ob dilatam solutionem precio fit auctiore, *c. consuluit 10. X. de Usur.* (Prorogationem enim solutionis Canonistæ habent pro specie mutui, quasi precium conventum receptum brevi manu esset emptori sub usuris creditum. Henr. Zoëf. *tit. X. de Usur. num. 7.*) nisi versimiliter dubitetur, res quæ vendita est pluris vel minoris valitura sit tempore solutionis, nec venditor erat eam venditurus ante diem solutionis, per *c. in civitate 6. Sc. naviganti ult. X. de Usur.* Hanc enim utramque conditionem conjunctim requirunt Didac. Covarruvias *l. 2. var. resol. c. 3 num. 6.* Franc. Tolet. *in instruct. Sacerd. l. 8. c. 80. num. 4.* Henr. Canis. *de Usur. cap. 3.* Andr. Vallens. *in paratitl. jur. Canon. tit. de Usur. §. 1. num. 4.* August. Barbosa. *ad. c. 6. X. de Usur.*

LIV. Non audet tamen Didacus Covarruvias *d. l.* damnare mercatores, qui in nundinis merces, quæ solent frequentius vendi pecunia credita, quàm numerata, vendunt carius precio ad certum diem solvendo, quàm si statim id numeraretur. Nam in his mercibus, inquit, juxta communem hominum æstimationem cum ad tempus precio solvendo vendantur, justum precium illud assumendum est, quod ad pecuniam creditam pertinet, propter hominum convictum, & mutuam permutationem, siquidem non possint commodè emptores reperiri, qui statim numerato precio eas merces emerent. Ubi porro agnoscit, in maximum Reipublicæ commodum cedere, sicubi fides habeatur de precio. Juvatur ista sententia opinione eorum, qui volunt, in creditum ire contrahentes eo casu, quando fides habeatur de precio. Jacob Schultes *ad Modestin. Pistor. part. 2. quest. 60. n. 15.* Qua ratione decidenda res venit ex controversia superius agitata, utrum scilicet & quo jure licitæ sint usuræ. Etsi enim per ejusmodi conventionem mutetur natura contractuum, & ex judicio bonæ fidei descendatur in judicium stricti juris, id tamen absolum non esse, & per pactiones contrahentium variari posse has qualitates, ostendit Bachovius *de action. Disp. 6. thes. 12.*

LV. Alvarus Valascus *consultat. 44. n. 4.* ita rem determinat, posse eum, qui pecunia præsentem non reperit emptorem, nisi precio mediocri vel infimo, posse inquam eum sine reatu, pro pecunia credita ad tempus, vendere altiori precio, dum tamen non excedat summum precium seu latitudinem precii justii. Sed determinatio hæc quæstionem stringere non videtur. Primum enim supra diximus, nullam rem pluris aut majoris precii esse, quam prout emptorem invenit. Quo posito, non potest
amplius

amplius mediocre dici precium in præfenti pecunia, quo majus aliquod non datur; sed utique summum id nunc erit & omnium maximum, ut maximè anteriori tempore mediocre fuerit. Deinde non hoc quæritur, utrum propter dilationem solutionis liceat precio eo, quòd de præfenti summum æstimatur, rem vendere; cùm permissum istud sit ex doctrina Canonistarum, etiam si in creditum non eatur, Philipp. à SS. Trinitat. *in 2. 2. tr. 2. disp. 8. qu. 77.* sed istud in disceptationem venit, utrum propter dilatam solutionem rem vendere liceat eo precio, quod etiam summum & omnium maximum excedit? Hoc ergo determinare debuit Valascus, non, quod extra controversiam est, saltem inter Moralistas, tanquam singulare & notandam proponere.

LVI. Alii aliter rem explicant, sed plurimi eorum simul implicant, ut inter tot sententiarum divortia facilè quis in errores abduci queat. Sigismundus Scaccia *de commerc. §. 1. qu. 7. part. 1.* secutus Medinam sex enumerat causas, propter quas liceat vendenti pecunia credita carius vendere, quibus deinde addit septimam (1.) propter interesse lucri cessantis, (2.) propter justum timorem futuræ litis, quod emptor ejus sit conditionis, ut solvere non soleat, nisi iudicio coactus. (3.) propter periculum, ne emptor interea fiat inops & facultatibus labatur. (4.) propter consuetudinem, quod pluris valeat merx vendita ad tempus, quam vendita pro pecunia præfenti. (5.) propter defectum emptorum, quando non inveniuntur, qui mercem præfenti pecunia emant. (6.) propter æquitatem, quia æquum sit, ut mercator propter labores, impensas & pericula lucrum reportet, reportare autem nequeat, nisi pensatis omnibus laboribus, impensis & periculis lucretur 10. pro 100. & nisi pro expectatione solutionis

tionis precium adhuc augeat. (7.) propter dubium va-
lorem mercis venditæ tempore solutionis. Verùm
enimverò, ut ab ultima hac causa incipiamus, nolunt e-
am Canonistæ admittere, nisi eo in casu, quo venditor
ante tempus solutionis venditurus non erat, ut supra di-
xi. Tùm enim locum habet ratio, quod propter dubium
eventum augmenti & diminutionis quoad precium, &
emptor & venditor commodum aut incommodum ex eo
contractu sperare possint, adeoque æquibre hoc dubium
sustinet & salvat contractum. Sexta causa principium
petit, tùm quod Mercatori 10. pro 100. lucrari definitè
permittit, tùm quod pro expectatione solutionis preci-
um augeri posse determinat, id quod tamen utrumque
controversum est hætenus. Quinta causa id tantum
infert, pecunia creditam vendi posse, non autem vendi
posse precio majore. Quartam causam ipse contendit
Scaccia eatenus veram esse, quatenus in se virtualiter ha-
beat præcedentes; neque enim ad consuetudinem pro-
vocare licet, si in genere morum definire oportet, num-
quid licitus sit actus, an minus. Terciam recte impu-
gnat Summenhart *quest. 59.* & Francisc. Tolet. *in instruct.*
Sacerd. l. 8. c. 51. n. 2. quia qui timet ex causa superventu-
ræ inopiæ periculum perdendi verum & justum preci-
um, ex eadem causa timere debet periculum perdendi
etiam illud, quod plus fuerit, cùm per stipulationem pre-
cii majoris non magis securus reddatur. Nec igitur
sufficient quinque illa requisita periculi, quæ ponit Anto-
nius Diana *in summa verb. vendere n. 17.* Secundam causam
non aliter admittit Summenhart. *d. l.* nisi etiam lis fuerit
secuta, aut alias factæ fuerint expensæ; Si igitur nullæ de-
inceps fiant expensæ, quas Creditor timuit, debere illum
in termino solutionis istud plus detrahere, in quo carius
vendi-

vendiderat ratione expensarum. Cui sententiæ accedit
Martinus Azpilcuet. Navarr. tom. 3. c. 23. n. 83. Nec du-
dium mihi videtur, multo plus impendi oportere in judi-
cio adversus ejusmodi cerebrosum debitorem intentato,
quam fuerit istud, quod ultra justum rei precium in stipu-
lationem venit, ut causa hæc colorem potius aut integu-
mentum aliquod præbeat, quam ut repræsentet id, quod
in veritate agitur. Remanet igitur ex omnibus illis
hactenus recensitis causis non nisi prima, quæ excessum,
de quo agimus excusare & sustinere queat. Et ad hanc
unicam ipse denique sub n. 84. recurrit Scaccia.

LVII. Circa secundam causam adhuc longius
progreditur Conradus Summenhart, & licitam quan-
doque putat stipulationem pluris, ut maximè nulla in-
tentata fuerit lis, & nullæ factæ expensæ, ita ut nec detra-
here quidem oporteat id, quod excessivum fuerit tem-
pore solutionis. Verba ejus ita habent, d qu. 59. *Si tamen
mercator à principio talis esset preparationis in mente, quod
quamvis timendo expensas facere, cogitaret possibile esse, quod
nullas esset facturæ in effectu: Et tamen nihilo minus illud
timeret, esset sibi ita grave, quod teste conscientia mallet
carere illo pluri, in quo carius vendit, quatenus esset ab illo
timore securus, quam recipere illud plus Et subire timorem:
etiamsi contingeret eundem timorem non deduci ad effectum: non
auderem talem condemnare, etiam in casu, quo in termino solu-
tionis subtrahere nollet illud plus, in quo carius vendidisset,
quia illud plus non acciperet pro expensis, quas timuisset fa-
cere, quia nullas tales fecisset, sed pro perpeffo timore Et
gravamine, quod ita gravasset eum, quod maluisset illo plurica-
ruisse. Nam tunc non censetur, quid lucratum fuisse in percipi-
endo illud plus, quia æquivalens, imò magis subit pro eo. In qua
ego disputatione istud maxime desidero, quod animi ho-
minum*

minum diversimode se habeant, dum alius alio timidior, alius avarior alio, alius porrò ad lites intentandas pronior alio existit, ut adeò difficile sit, universali aliqua definitione rem istam expedire. Qui avarus est, nunquam non timebit futuros eventus, & qui rixosus est, vix una aliqua prævia interpellatione privata litem movebit. Quatenus igitur affectibus aliquis succumbit, eatenus periculum sibi finget aut non finget, & eatenus etiam conscientia suæ moderabitur, & sic facilius alius plus stipulabitur alio, non satis attendens, unde sibi hic metus proveniat, & num justis ex causis eum conceperit. Add. quæ diximus supr. n. 25.

LVIII. Cæterum quia negociationis hæc est natura, ut aliis inserviando lucrum aliquod quærat, lucrum autem non semper neque ex omnibus mercibus capiatur, sed quandoque damnum haud leve emergat, vitio non erit vertendum mercatoribus, si, quas habent, facultates non relinquunt ociosas, sed perpetuæ negociationi impendant, tum ut aliunde compensetur damnum istud, quod hinc & nunc emergit, tum ut ne deficiat negociatio. Quod si igitur alterius facto lucrum speratum intervertatur, uti quidem fit, sicuti in diem dilata fuerit solutio, iniqum non est, in vim compensationis aliquid præstari ultra verum & justum rei precium, atque id ut ab initio contractus æstimetur, inque stipulationem veniat, naturæ contractus non est adversum. Quanquam enim dubium adhuc sit, utrum ex pecunia ea, si de præsentis solveretur, lucrum aliquod habere possit venditor, cum fieri queat, ut vel damnum sentiat, vel saltem nihil omnino lucretur, sufficit tamen negociationem ad lucrum faciendum esse ordinatam, & probabiliter lucrum inde sperari. Quanquam etiam plurimi in eâ sint sententia, non
valere

valere taxationem antecedaneam ejus quod interest, quoad illud non apparuerit, nisi fiat super interesse certo, quod sit correlative alicui certo lucro; inter quos etiam est Scaccia de Commerc. §. 1. quest. 7. part. 2. ampl. 8. n. 27. 32. seq. & Canonistæ communiter, ex ea scilicet ratione, quia ejusmodi conventio facta videatur in fraudem usurarum; in Republica tamen difficile erit, extra casum dictum taxationem ^{et} interesse futuri prorsus rejicere aut interdicere. Cum enim probatio ejus, quod interest, admodum operosa sit, & propterea plerumque condemnatio ad exiguam summam deducatur, *l. fin. ff. de Stipulat. prator.* atque hinc damnum probanti oriatur; debitori etiam diuturnitate processus admodum molesta sit, imò etiam acerba quandoque & extiosa, quod legitimum usurarum modum excedere possit *l. ult. ff. de peric. & Comm. rei vend.* satius erit, moderatam aliquam ejus quod interest taxationem illicò ab initio contractus permittere, quàm Rempublicam continuis querelis & vitiligationibus gravare atque affligere. Nec igitur in fraudem usurarum talem conventionem factam dici illicò potest, sed potius, ut vexatio & onus difficilis hujusmodi probationis evitetur. Et in terminis Juris naturalis optimè placet, quod docet Fernandus Vasquius *l. 6. controv. c. 60. n. 26.* valere talem conventionem non in vim conventionis, sed in vim probationis & confessionis, ita ut integrum sit debitori probare, non tantum interfuisse creditoris, quantum ab initio convenerat, hoc est, ut adhuc integra sit probatio in contrarium.

LIX. Quæ diximus hætenus, de Mercatoribus pleraque intelligenda. Sed ista num de aliis etiam venditoribus dici debeant, nunc erit videndum. Breviter: Interesse puto, num ex causa necessitatis rem suam quis

H

VEN.

vendat, aut ex alia aliqua causa forte quod rei suæ per-
tæsus habere eam amplius nolit, vel quod ex precio ma-
jus aliquod commodum sibi parare animum induxerit,
&c. Posteriore casu qui propter dilatam solutionem plus
sibi stipulatur ab usuraria concupiscentia animum vix re-
tinebit immunem; sed in priore casu magis excusatur,
qui ita contrahit, (si modo ita contrahere potest, eo
quod venditio necessaria morosos plerumque & difficiles
faciat emptores) cum, quantum ejus interfit, paratam
accipere pecuniam, nemo non videat. Quanquam enim
etiam in posteriore casu commodi intenti fieri possit æsti-
matio, quia tamen hæc venditoris non est professio, ut
ex venditione rerum suarum ad instar negociatoris lu-
crum acquirat, & quæstum faciat, commodum etiam ca-
pere ei non liceat, nisi positis mediis & actu jam existentibus,
quæ ad id facere possunt, rectius in hac specie ab æsti-
matione ejus, quod interest, abstinetur. In concursu ta-
men Creditorum, ubi vendendus fuerit fundus, ad inter-
usurium respiciendum esse volunt nonnulli, ut conficiant,
ex duobus emptoribus, quorum alter precium offert mi-
nus, sed in parata pecunia, alter majus, sed sub distinctis
terminis, posteriorem hunc præferri non oportere, nisi
oblaturum ejus preciam deducto interusurio superet pe-
cuniam alterius præsentem. Vid. quæ in hanc rem dis-
putant Dn Carpzovius *p. 1. Const. 32. Defin. 41. Et part. 3. De-
cis. 175.* Finckelthaus *observ. 69.*

LX. Ut igitur tandem aliquando de Mohatra contra-
ctu judicium feramus, necesse nunc est, applicare ea, quæ
hactenus diximus. Quod igitur venditionem primam
attinet, voluit Theologiæ moralis interpretes Pontificii,
non peccare eum, qui rigoroso sive summo precio mer-
ces suas vendit, dum tamen intra latitudinem justitiæ
istud

istud continuerit. Martin. ab Azpilcueta Navarr. *tom. 3. c. 23. num. 91.* Ego propter imbecillitatem humanam quæ exactam proportionem mercis & precii definire nequit, aliquam latitudinem concessi supra, sed eam tamen à dictamine rectæ conscientiæ constringi debere, simul addidi. Istud dictamen oritur ex regula Juris naturalis: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, & vice versâ.* Consideratis igitur circumstantiis omnibus loci, temporis, impensarum, laborum, conditione emptoris &c. dispiciendum est à venditore, quatenus determinandum sit precium rei à se venum expositæ, & num si ipse emptoris loco esset, precium tale decernere aut dare velit. Hastenus ergò simpliciter asserere non licet, non peccare eum, qui summo precio merces suas vendit. Sed & cum dilatione solutionis, quia talis fit venditio, supra exposui, non aliter licere majus constituere precium, nisi intuitu ejus, quod interest, cum admisione probationis, in contrarium. Sicubi igitur eventus docuerit, tantum non interfuisse, utique plus istud, quod in stipulationem venit, subsistere amplius non potest. Et qui verò hic interesse queat ex carentia precii debiti, cum ut adsit sibi, ipse hoc faciat venditor, dum precium ipse licet vilius, post secundam venditionem, ex facultatibus suis erogat, salvâ sibi merce.

LXI. Probè autem observandum est, casum in præsentis negotio plerumque ita formari ab Moralistis: petiisse aliquem à Mercatore pecuniam mutuo, mercatorem respondere, se pecuniam non habere, habere autem merces, quas creditâ pecuniâ ipsi vendere velit, &c. At verò ipsum hoc contractûs initium pro usurario habet Dominicus Soto *de Just. & Jur. l. 6. qu. 1. art. 2.* Eandem ob causam, inquit, *neque mercator citra notamen usura mutuare*

sub eo vinculo potest, ut vel totum mutuum, vel partem in mer-
cibus mutuatarium suscipiat, etiamsi iusto precio vendat, dum-
modo ille revera mercium non egeat, sed cogitur emere, ratione
mutui, quoniam obligatio illa emendi aestimabilis est pecunia. Im-
mo inde lucrum mercatori obvenit. Nam licet merces tantum
valeant, majorem tamen copiam vendit, quam vendidisset, &c.
Initium ergo contractus Mohatræ dum non satis bene
se habet, quid dicendum erit de ejus connexitate & tota
compagine?

LXII. Quod retrovenditionem attinet, supra re-
censui, qua ratione licitam eam faciant Moralistæ. Alii
quidem intendi eam non debere, alii intendi quidem eam
posse, sed non sub pretio infimo, alii nec id quidem nocere
contendunt. Etsi verò gravius peccet ille, qui ab
initio eam fovet intentionem, ut vilius redimere velit,
quod carius vendidit, ut proinde negociatio ista latroci-
nii genus maximè execrandum, non iniquè dicatur Di-
daco Covarruvix l. 2. var. resol. c. 3. num. 6. in fin. non ta-
men excusari potest, qui merces suas creditâ pecunia ca-
rius vendit, absque intentione vilius reemendi, mox verò
in parata pecunia easdem reemit precio vilior. Ut ma-
ximè enim quisque rerum suarum moderator sit & ar-
biter, nec prohiberi possit rem à se carius emptam viliori
precio revendere, ut proinde reprehendi nequeat, vel
contractus, vel ipse etiam emptor, qui vilioris precio rem
istam sibi comparat; reprehendendus tamen est ille em-
ptor, qui antea eandem rem eidem suo venditori carius
vendidit. Unde facere non possum cum Philippo à SS. Tri-
nitat. qui in 2. 2. tr. 2. Disp. 8. q. 77. non apparere contendit,
cur mercator ille debeat esse deterioris conditionis, quam
alii in secunda emptione mercium. Enim vero multum in-
terest, cum quo agas. Et potest facilius vitium contrahere

con-

contractus, ubi veluti in seipsum redit, quam ubi in plures perso-
nas diffunditur. Ipse etiam, qui primus vendidit ignarus esse
nequit ejus, quod ab emptore suo agitur. Ex quo enim merces
antea à se venditas vilioris precio reemit, eo ipso, nisi quid aliud
intervenerit, animadvertit, venditorem hunc suum non tam
mercibus indignis, sive ad usum, sive ad lucrum faciendum,
quam pecuniâ numeratâ. Breviter: junctis omnibus, quæ agun-
tur, apparet, mutuum magis ab eo intentum fuisse, quam emptio-
nem & venditionem, & hanc non aliter, nisi quod sine ea mu-
tuum contrahi non potuerit. Utique nihil aliud agit, qui ita emit,
quam ut pecuniam hoc pacto eliciat. Id igitur intelligens magno
si vendat, cum intentione redimendi, jam in ipsa intentione, usu-
ræ omnibus Canonistis exosæ reus est; Sin autem seriùs proposi-
tum Emptoris animadvertit, tunc scilicet cum ille offert mer-
ces redimendas, cum redimit, fœnoris crimen haud dubiè con-
trahit. Id enim volens agit, ut pecunia sua ab isto homine fœ-
nori accipitur. Agnoscit id Martinus ab Azpilcueta Navarr. d. l.
ubi dicit, *non decere venditorem denuò emere à se vendita, etiam justo*
precio minore illò, quo vendidit, ne pro iniquo mercatore vel usurario pal-
liato habeatur; cumque infamia periculo probabili se exponendo pec-
care. Ad hoc vicissim ad solum Mercatorem restringit Andreas
Victorellus *ad Francisci Toleti instructionem Sacerdot. libr. 5. cap. 31.*
Quasi verò quod mercatoribus probrosum est, honestum queat
esse aliis. Imò verò in emptionibus & venditionibus id potius
tenendum est, minus convenire aliis, quod Mercatores non de-
cet, cum his propter perpetuas negociationes permitti debeat
aliquid amplius. Quod si præcesserint tractatus de mutuo con-
trahendo, fortius inde colligere licet, contractum istum, quem
postea ineunt partes, esse usurarium, per ea, quæ habet Franci-
scus Zoannettus *de empt. & vend. n. 62.* præsertim si pactum de re-
vendendo intervenerit. Ex hoc enim & modicitate precii ma-

gnam oriri fraudis suspicionem tradit idem Zoannettus *d. l. n. 46. seq.* Joh. Vincent. Honded. *Vol. 2. Consultat. 33.*

LXIII. Cæterum plurimi sunt in eâ sententiâ, non pugna-
re quidem talem contractum cum lege justitiæ, sed tantum cum
lege charitatis, & peccare quidem taliter contrahentem, sed ad
restitutionem non teneri. Lessius *l. 2. c. 21. d. 16.* Azpilcueta *d. l.* Ego
verò, qui in genere morum justitia charitati opponi possit, non
satis capio. Utique enim necesse est, ut ~~hic~~ intelligatur justitia in-
terna, non ea tantum, quæ in foro externo apud judicem observa-
tur. Atque justitia ista interna iisdem legibus succumbit, quibus
succumbit charitas. Quod enim prohibet Charitas, prohibet
etiam justitia, nec adeò justum quid esse poterit, quod repugnet
charitati. Utraque communi naturæ præcepto gubernatur: Quod
tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Huic si quid adversum peragi-
tur, & justitiam offendet & charitatem. Ut non videam, quomodo
in foro interno oppositivè se jungi ista duo à se possint. Et quoti-
dianum tamen hoc est Moralists iis ipsis in casibus, in quibus con-
scientiæ tribunal adornant.

XLIV. Quæ supra num. XXXIV. pro defensione hujus
contractûs adducta sunt, facili negotio concident, si non hanc
vel illam contractûs partem, sed ipsum totum totius negotiû
complexum, uti par est, consideremus. Res enim morales
expendi ita non licet, ut frustratim discerpantur, & quod de
partibus fertur judicium, idem de toto habendum sit, sed imò
cum omnibus circumstantiis considerare eas oportet, & tùm
demum de bonitate aut malitiâ earum judicare convenit. *Illo
modò, inquit Wilhelmus Wendrockius in Ludov. Montalt. Epist. 8.
not. 3. quæserim, quid criminis habeat, manu tangere rem alienam?
quid criminis habeat, manus claudere, postremò aufugere? Sejun-
ge has adiones, separatim innoxia sunt; conjunge furtum inde coale-
scit. Sic nec sceleratum est, vendere merces, nec sceleratum est, emere:
sed hæc duo, si jungas, ut inde fiat, dari centum aureos adolescenti, &*
Ab eo

46.
na.
um
ad
go
on
in-
va-
ous
bet
net
od
gi-
do
oti-
on.
jus
nc
cii
les
de
no
im
illo
p. 8.
m?
un-
le-
re:
&
eo

ab eo accipi nomen centum quinquaginta aureorum, tam certum est fo-
nori dari pecuniam à mercatore, quam certum est, ab adolescente foenori
sumi. Exemplum autem adductum non magis facit ad stabilien-
dum Mohatræ contractum, quam si quis ex iis, quæ per accidens
fiunt, essentiam rei indagare velis. Titius enim merces sibi non
emit in eum finem, ut vilius vendat, multò minus, ut palliatum
contrahat mutuum. Cajus non ideò reemit viliose precio, ut
lucrum inde faciat, sed ut indemnem præstet ex parte pristinum
suum emptorem, qualem profectò finem non habet, qui ad Mo-
hatram vendit. Et ergò exemplum istud Mohatram contractum
non exprimit.

LXV. Adscribam iudicium Caroli Molinæi extractat. de
Usur. c. 14. Et maximè, inquit, contra illos improbos Mercatores proce-
dere possunt iudices, qui nolentes indigenti matuare, neque reditum ad ra-
tionem basis usura emere, eò quod non quantum cupiunt, lucrarentur, vel-
ut admota nec missura cutem nisi plena cruoris hirudo, vendunt merces
longè supra justum precium, pretextu modica dilationis precii, accepto
interim idoneo fidejussore, vel tutà cautione easdemque merces per se vel
vicarià manu per interpositos suæ cupiditatis administratos, vel etiam ejus-
dem artis & fraudis consortes invicem in hac piraticà exercendâ præ-
postos, mutuasque in id operas libenter præstantes, mox vilissimo pre-
cio redimunt, deinde aliis iusto aut cariori precio revendunt: triplici-
ter peccantes; & superscenerantes super eadem merce & eodena
ferè tempore. Et hanc barbaricam depredationem suaves illi homi-
nes non usuram vocant, sed mercantia cursum & fortunam. Sed ve-
rò scelus est, & nequitia plus triplo usurâ gravior & detestabilior. Ne-
mo enim verà & formalis usurâ damnificatur, nisi post longum inter-
vallum, & diutinum pecunia usum, & adhuc semper facultatem ha-
bet debitor solvendo liberari ab usurâ & maturè solvendo modicum aut
nullum sentire damnum; sed illà arte piratica ab illis nequissimis
inventà, statim & absque remedio pauper damnificatur & depreda-
tur.

cur. Et, (quod indignius est) banc nequitiam ut plurimum exerce-
re solent in constitutos in angustiâ; & repentinâ aliquâ clade aut misere-
riâ afflictos, tantoq; audacius & crudelius, quanto prompta pecuniola sub-
sidio pauper magis indiget: non minus miseriâ & clade alienâ in sua ne-
quitia compendia abutentes, quàm barbari illi totius humanitatis hostes,
qui naufragio ejectos depraedantur &c. Hactenus Molinæus. Rectè
igitur legibus Castellæ totus hic contractus est prohibitus, sub pœ-
na perditionis officiorum & 5000. dupondiorum, uti refert Sig.
Scaccia de commerc. §. 1. qu. 1. n. 566.

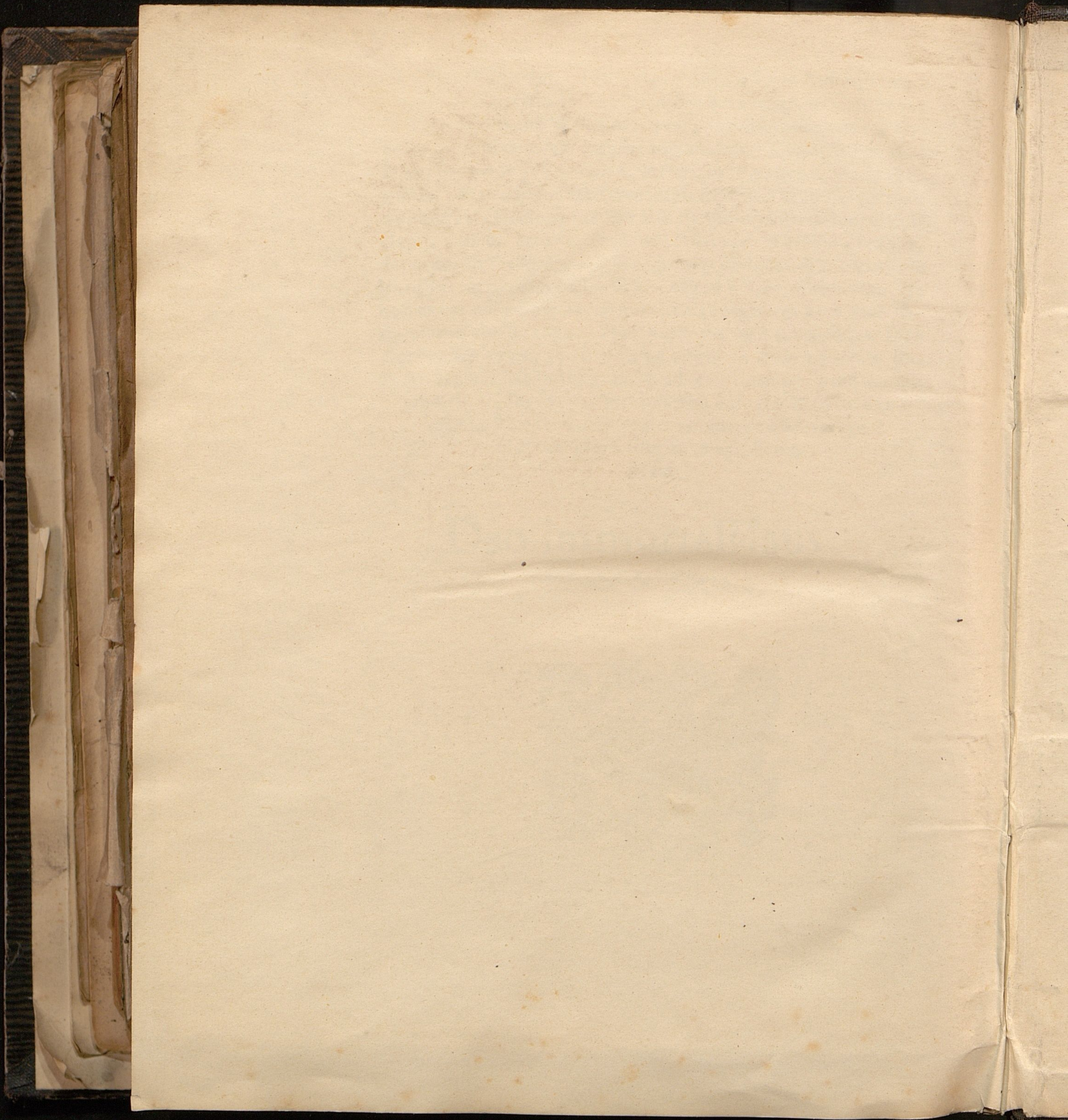
LXVI. Et sic quidem se habet contractus Mohatræ, quan-
do scil. quis eidem suo venditori eandem rem viliori precio re-
vendit. At quando aliquis merces emit à mercatore pecunia
credita, easque statim non eidem mercatori sed aliis revendit,
Itali *baracollam*, Hispani *barattam* dicunt. Scaccia d. l. num. 567. Hi-
spani enim *baratarta las mercaturias* dicunt, quando quis mercibus
vilius precium imponit. Id enim Italis dicitur *rau viliare le mercan-
zie*, sivè, *venderse à manco prezzo*. Laur. Franciosini in *Vocabul.* Istum
contractum non esse illicitum dicit Scaccia d. l. Rectè, non enim
amplius unus est contractus, nec in circulum redit, uti prior Mo-
hatra, sed in plures jam diffunditur personas, & ex hoc ipsi con-
tractus multiplicantur. Id tamen in eo reprehendendum redit,
quod summo precio vendere rem licere præsupponit, de quo jam
egimus supra. Ab hoc *baratandi* verbo natum est, quod crimen re-
petundarum *barataria* quibusdam dicatur, quasi pecunia cum ju-
stitia baratetur, i. e. commutetur. Tiber. Decian. *tr. crimin. lib. 8.*
c. 33. num. 9. Jac. Menoch. *de A. J. Q. cas. 342. num. 18.* Sed ista jam
alterius sunt disquisitionis. Nos hîc finimus, & DEO
immortali immortales agimus
gratias.

F I N I S.

ULB Halle

3

002 618 818

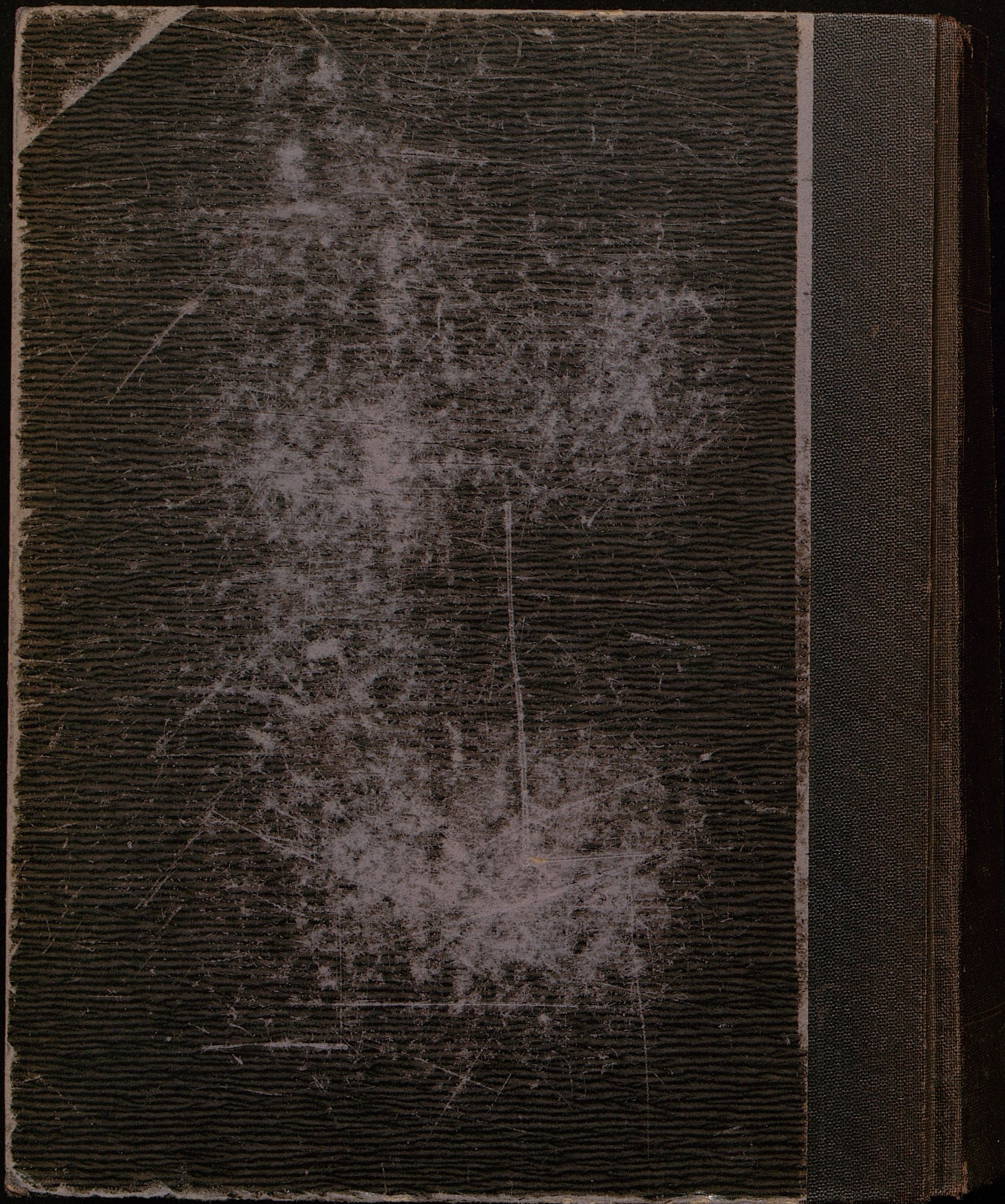

Sb

VD17

4
2233.
1663 39
296

Q. D. B. V.
DISSERTATIO
DE
MOHATRA
CONTRACTU,

Quam
Sub PRÆSIDIO
CASPARIS ZIEGLERI,
J. U. D. Confiliarii Electoralis Saxonici
& Facultatis Juridicæ Ordinarii,

Præceptoris sui ac Promotoris ætatem de-
venerandi,

Publica disquisitioni subjicit

HENRICUS GREGORII,
Izehoa Holfatus,

In Auditorio Jctorum, Horis consvetis;

Ad diem 18. Novemb.

WITTEBERGÆ,
Literis MATTHÆI HENCKELII,
ANNO 1663.